

MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2013/5

Sarkadi kistérség

A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2013

Szontágh Éva

**MTA TK
Budapest
2013**

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Szontágh Éva

Szerkesztette: Bauer Zsófia

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

<http://gyerekesely.tk.mta.hu/>

ISSN 2064-910X

Tartalom

Összefoglaló	3
1. A helyzetfelmérés módszerei.....	6
1.1. A vizsgálati minta	6
1.2. A kutatás kérdőíve	8
2. Demográfiai jellemzők	9
3. Foglalkoztatottság.....	14
4. Anyagi helyzet	16
5. Lakáshelyzet	23
6. Nevelés, oktatás	27
6.1. Bölcsőde	27
6.2. Óvoda.....	28
6.3. Iskola	31
7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége	36
8. Egészség	42
9. Településsel, kistérséggel kapcsolatos vélemények	45
10. Gyerekszegénység elleni program.....	46

Összefoglaló

A kistérségben élő gyermekes családok életkörülményeinek bemutatását egy gyermekszám szerint reprezentatív kérdőíves adatfelvétel alapján készítettük el, az érintett háztartások megkérdezésével.

Eredményeink szerint a kistérségben zajló demográfiai folyamatok lényegében az országos viszonyoknak megfelelően alakulnak. Ezek a folyamatok ha nem is erősítik, de nem is gyengítik a gyermekes családok szegénységi kockázatát.

A magas szegénységi kockázatú háztartástípusok közül a három- és többgyermekes háztartások aránya kissé meghaladja az országos átlagot (17 versus 14%), az egyszülős háztartások viszont alacsonyabb arányban fordulnak elő a kistérségben (13%), mint országosan (22%).

A kistérség legnagyobb problémája a nagyarányú munkanélküliség, ezzel együtt a foglalkoztatottság alacsony szintje, illetve a munkalehetőség hiánya.

A gyermekes háztartásokban élő gazdaságilag aktívak, a munkaerőpiacról élők aránya 14%-kal marad el az országos átlagtól. Ezzel párhuzamosan a gyermekes háztartásokban élő munkanélküliek aránya eléri az országos érték kétszeresét.

A kistérségben élő gyermekes családok szegénységi kockázatát növeli, illetve a munkaerőpiacon való elhelyezkedés lehetőségét csökkenti a viszonylag alacsony iskolázottsági szint.

A gyermekes családokban magas a legfeljebb 8 általánost végzettek aránya, az érettségi bizonyítvánnyal rendelkezők aránya pedig közel 20%-kal marad el az országos átlagtól.

Az országos átlaghoz képest alacsony a gyermekes családok jövedelme, s ennek következtében magas a szegénységben élő gyermekek aránya.

A megkérdezettek saját bevallása szerint a háztartások ötödének hónapról hónapra anyagi gondjai vannak. A családoknak a rezsiköltségek fedezése okozza a legnagyobb gondot, de az alapvető szükségletekben hiányt szenvedő háztartások aránya is magas, a válaszadó családok 19%-ában fordult elő, hogy ennivalóra sem jutott pénz.

A gyermekes háztartások lakásminősége elmarad az országos átlagtól.

A szubstandard lakások aránya (17%) lényegesen meghaladja a gyerekes családok körében jellemző országos átlagot (3%). A kérdezőbiztosok szubjektív megítélése szerint ugyanakkor a lakások a körülményekhez képest általában tiszták, rendezettek, de a tágabb lakókörnyezetben már nagyobb hiányosságokat tapasztaltak.

Az oktatási intézményekben számolni kell azzal, hogy az elkövetkezendő években növekszik a roma származású gyerekek aránya a jelenlegihez képest. Az oktatási intézményekről alapvetően pozitív véleményeket fogalmaztak meg a szülők.

A térségben zajló demográfiai folyamatoknak köszönhetően a roma származású gyerekek aránya különösen a legfiatalabb korcsoportokban magas. Eredményeink szerint ugyanakkor a roma gyerekek nem jönnek magasabb szegénységi kockázatú családokból, mint a nem romák. A szülők döntő többsége pozitívan nyilatkozott az óvodák és iskolák által biztosított személyi és tárgyi feltételekről. Negatívumként említhető, hogy az óvodai és iskolai gyerekközösségben a szülők szerint jelen van az agresszivitás, illetve az iskolában alkohol- és drogproblémák is előfordulnak.

A gyermekek szükségleteinek kielégítettségében hiányok tapasztalhatóak főleg akkor, ha elrugaszkodunk a létszükségleti-biológiai dimenziótól.

A gyermekek biológiai és szociális alapszükségleteit saját elmondásuk szerint lényegében képesek kielégíteni a családok. A gyermek megfelelő fejlődéséhez szükséges minőségi táplálkozás feltételei ugyanakkor már nem mindenhol adottak. Ahogy haladunk a „magasabbrendű” társas, szocializációs szükségletek felé, úgy csökken a gyermeki igények kielégítettsége.

A kedvezőtlen anyagi körülmények hatása a betegségek kialakulásában is fokozottabban megmutatkozik.

A kistérségben az országos átlagnál magasabb a látásproblémával és egyéb tartós egészségügyi problémával küzdő gyerekek aránya. A szülők ugyanakkor az országos átlagnak megfelelő mértékben gondolják gyermekeiket testileg és szellemileg fejletlenebbnek a társaiknál.

A Gyerekszegénység elleni program ismertsége, elterjedtsége jónak nevezhető.

A megkérdezettek 44%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos Gyerekszegénység elleni programban. Ez mindenképpen a program eredményes kommunikációját jelzi. A különböző programelemeken mind a gyermekek (38%), mind a felnőttek (33%) viszonylag magas arányban vettek részt.

1. A helyzetfelmérés módszerei

A kistérségben élő gyermekes családok életkörülményeinek bemutatását egy reprezentatív kérdőíves felvétel alapján készítettük el, az érintett háztartások megkérdezésével. A települési és háztartási mintaválasztást és az adatok elemzését az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Gyerekesély-kutató Csoportja végezte 2013 tavaszán, illetve őszén. A kérdőíves adatfelvételt a Szegedi Tudományegyetem Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszékének oktatói és hallgatói végezték 2013 júliusában. A kistérségben a felmérés 8 településen zajlott le, a kiválasztás menetét alább közöljük.

1.1. A vizsgálati minta

A kérdőíves adatfelvételhez szükséges reprezentatív mintát többlépcsős, csoportos valószínűségi mintavételi eljárással alakítottuk ki. A települések kiválasztásához a jegyzői népesség nyilvántartás, a háztartások kiválasztásához a járási népesség nyilvántartás adatait használtuk. Feltételeztük, hogy a gyermekes háztartások életkörülményeit befolyásolja:

- a háztartásban élő gyermekek száma (egy, kettő, három vagy több gyermek);
- a háztartás lakóhelye (1000 fő alatti, 1001-2000 fős, 2000 fő feletti települések, kistérségi központ);
- a háztartás roma kisebbséghez való tartozása (roma, nem roma)¹.

Arra törekedtünk, hogy a fenti kategóriák mindegyike reprezentálva legyen a mintában. Mivel a kisebbséghez való tartozásról nincsenek - hozzáférhető - háztartás szintű adatok, a roma népesség településen belüli arányát vettük alapul.

A minta kialakításának első lépéseként a kistérséget alkotó 11 településből kiválasztottuk, hogy melyek vegyenek részt a vizsgálatban. Ehhez a településeket csoportosítottuk a nagyságuk (1000 fő alatti, 1001-2000 fős, 2000 fő feletti

¹ Forrás: Jegyzői adatlapok 2010

települések, kistérségi központ) és a roma népesség aránya (0-10% közötti, 10,1-30% közötti, 30% feletti roma népességi arányú települések) szerint. Figyelembe vettük továbbá, hogy a legfontosabb Gyerekesély programelem(ek)et működtető települések feltétlenül szerepeljenek a mintában. A végleges településmintát a kistérségi program szakembereivel egyeztetve alakítottuk ki.

1. tábla: A település minta kialakítása a Sarkadi kistérségben

	0-1000 fős település	1001-2000 fős település	2000 fő feletti település
alacsony roma arány 0-10%	Biharugra, Újszalonta,	Sarkadkeresztúr, Zsadány	Méhkerék, Okány
közepes roma arány 10,1-30%	Körösnagyharsány	Kötegyán	Sarkad (kistérségi központ)
magas roma arány 30% feletti	Geszt	Mezőgyán	

Forrás: Jegyzői adatlapok 2010

A lekérdezést tehát a táblázatban vastag betűvel kiemelt 8 településen hajtották végre a hallgatók, ezek a települések: Biharugra, Geszt, Körösnagyharsány, Kötegyán, Mezőgyán, Okány, Sarkad, Zsadány (1. tábla).

Következő lépésként a járási népesség nyilvántartás adataiból a kiválasztott településeken gyerekszám szerinti rétegzett mintát vettünk a gyermekes háztartások közül. A háztartásokat az egy-, két- és háromgyermekes háztartás kategóriákon belül véletlen címgenerálással választottuk ki. Mivel a legtöbb gyermekes család a kistérségi központban él, ezért a mintaválasztás során Sarkadon 10%-os, a községekben 30%-os mintavételi aránnyal dolgoztunk. A címlista és pótcímlista alapján a hallgatók több mint 500 háztartást kerestek fel. A lekérdezés során – a hibás címek, elköltözések, válaszmegtagadások miatt - adódott mintabeli eltolódásokat súlyozással korrigáltuk, így a súlyozott adatbázis 360 háztartásra és 631 gyermekre tartalmaz adatokat (2.

tábla).

2. tábla: A Sarkadi kistérség vizsgált településein élő gyermekes háztartások száma összesen és a súlyozott vizsgálati mintában (db)

település	gyermekes háztartások							
	populáció				minta			
	egy	kettő	három- és több gyermekes	összesen	egy	kettő	három- és több gyermekes	összesen
Biharugra	45	12	5	62	14	4	2	20
Geszt	37	26	27	90	11	9	9	29
Körösnagyharsány	25	15	5	45	4	5	2	11
Kötegyán	65	40	18	123	20	12	6	38
Mezőgyán	58	25	19	102	18	9	6	33
Okány	143	55	34	232	43	17	12	72
Sarkad	542	309	178	1029	56	31	18	105
Zsadány	96	49	23	168	30	15	7	52
összes háztartás	1011	531	309	1851	196	102	62	360
összesen %	54,6	28,7	16,7	100,0	54,4	28,3	17,2	100,0

Forrás: Járási népesség nyilvántartás 2013

Azon túl, hogy adatokat gyűjtöttünk magáról a háztartásról és az abban élő gyermekekről, néhány kérdésünk (iskolai végzettség, gazdasági aktivitás) a háztartás többi tagjára is vonatkozott.

1.2. A kutatás kérdőíve

A kérdőíves adatfelvétel során a mintába került családok körében először egy Háztartás kérdőív alapján gyűjtöttünk információkat a háztartásban élő személyek neméről, életkoráról, iskolázottságáról, gazdasági aktivitásáról, a család

szerkezetéről, jövedelmi viszonyaikról, segélyekhez, támogatásokhoz való hozzáférésükről, lakáshelyzetükről, esetleges díjhátralékaikról, fizikai és mentális egészségi állapotukról, saját helyzetükhöz való viszonyulásukról. Következő lépésben a háztartásban élő minden gyermekről külön kérdőívet vettünk fel (Gyermek kérdőív), melynek célja, hogy feltérképezze a családban élő összes gyermeknél a következő témaköröket: óvodai, iskolai jellemzők, számítógép és internet használat, gyermekbetegségek előfordulása, gyermek-szükségletek kielégítettsége, szabadidő eltöltési szokások, gyermek-szülő kapcsolatának jellege.

A kérdőívek kialakításánál a 2011-es helyzet-, igény- és szükségletfelmérés kérdéseit vettük alapul, ugyanakkor tapasztalatok alapján módosítottuk és kibővítettük azokat. A használt kérdőíveket a 2. számú mellékletben közöljük.

A tanulmányban használt országos referencia értékek egy része a 2011-es Népszámlálás adataiból, másik része pedig a TÁRKI 2012-es országos reprezentatív felméréséből származik (TÁRKI Háztartásmonitor 2012). A gyermeki szükségleteknél az összehasonlítás alapjául a KSH 2009. évi Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvétel EU-SILC² moduljának indikátorai szolgálnak. A hivatkozás nélküli adatok a jelen helyzet-, igény- és szükségletfelmérés alapját képező, 2013-as kérdőíves felvételtől származnak.

2. Demográfiai jellemzők

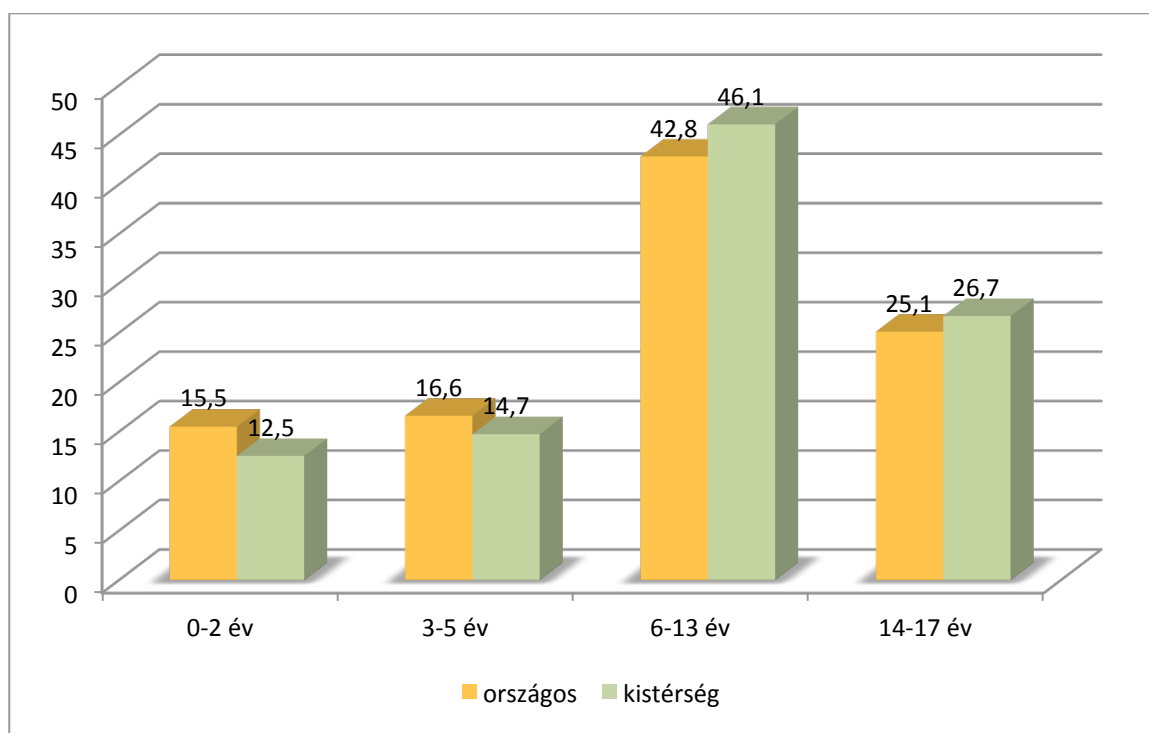
A gyermek- és fiatalkorúak (0-17 évesek)³ életkori megoszlása a kistérségben az országoshoz hasonló mintázatot követ. Annyi eltérést azonban tapasztalhatunk, hogy míg a 6-17 évesek – lényegében az általános iskolás és középiskolás korú gyermekek - aránya némileg meghaladja az országos átlagot, addig a 6 év alattiak aránya kissé elmarad az országos átlagtól (1. ábra). A gyermekek lakónépességen belüli aránya is közel áll a magyarországi átlaghoz: a 0-17 évesek aránya országosan 18%, a

² European Union Statistics on Income and Living Conditions

³ A tanulmány további részében az egyszerűség kedvéért a 0-17 évesekre gyermekeként hivatkozunk.

kistérségben pedig 19%⁴. Ha Békés megyét vesszük alapul, akkor arányaiban a megyén belül – a Szeghalmi mellett – a Sarkadi térségben él a legtöbb gyermekkorú (0-14 éves)⁵.

1. ábra: A Sarkadi kistérségben élő gyermekek életkori eloszlása (%)

Forrás: KSH Népszámlálás 2011

A különböző életkorú népességcsoportok egymáshoz viszonyított aránya a Sarkadi kistérségben az országos átlagnak nagyjából megfelelő, így van ez az ún. eltartási teher (az aktív korú népesség gyermekkorúakhoz és időskorúakhoz viszonyított aránya) esetében is. A 100 aktívkorúra jutó 14 év alatti gyerekek száma - más néven a gyermeknépesség eltartottsági rátája - épphogy magasabb az országos átlagnál. Míg

⁴ KSH Népszámlálás 2011 alapján

⁵ 2011. évi Népszámlálás. Területi adatok. Békés megye. KSH Szeged, 2013.

országosan 100 aktívkorúra 24 gyerek, addig a Sarkadi kistérségben 26 gyerek jut. Az aktívkorúak és az időskorúak egymáshoz viszonyított arányát, vagyis az idős népesség eltartottsági rátáját tekintve is csupán enyhe eltérést tapasztalunk: 100 aktívkorúra 38 időskorú jut az országos adatok szerint és 41 időskorú jut a kistérségi adatok szerint. Látható tehát, hogy a Sarkadi kistérségben az aktív korú népességnek arányaiban valamivel több gyermek- és időskorúról kell gondoskodnia az országos átlaghoz képest; ugyanis 100 aktívkorú 61 gyermek- és időskorút „tart el” országos átlagban, és 67-et a kistérségben. Ezen belül pedig az időskorúak eltartása jelenti a nagyobb terhet⁶. Ezzel együtt az országos és kistérségi öregedési index - azaz a 100 gyermekkorúra jutó időskorúak száma – szinte hajszálpontosan megegyezik: országos szinten 161, a kistérségben pedig 162.

A közbeszédben és a társadalomtudományi irodalomban egyaránt többféle meghatározás létezik arról, hogy kit tekintünk romának, ezért nehéz erre a kérdésre egyértelmű tudományos választ is adni. Az egyik álláspont szerint azt tekintik romának, akit a környezetükben élő nem romák annak tartanak.⁷ Egy másik megközelítés szerint roma az, aki romának vallja magát⁸. Az adatfelvétel során mi abból indultunk ki, hogy az a roma, aki annak vallja magát. A népszámláláshoz hasonlóan kérdőívünkben két kérdéssel arra kérdeztünk rá, hogy a megkérdezett első- és másodsorban milyen nemzetiségűnek vallja magát. Ezt egészítettük ki azzal, hogy van-e olyan személy a háztartásban, aki romának tekinti magát. Azokat a gyerekeket tekintettük romának, akik háztartásában legalább egy személy romának tartotta magát.

⁶ KSH Népszámlálás 2011 adatai alapján

⁷ Ezt az álláspontot képviselte a jól ismert kutató, Kemény István: Kemény István - Janky Béla - Lengyel Gabriella (2004): A magyarországi cigányság, 1971-2003. Gondolat, MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest. Havas Gábor – Kemény István – Kertesi Gábor (2000): A relatív cigány a klasszifikációs küzdőtéren. In: Horváth Ágota – Landau Edit – Szalai Júlia (szerk.): Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok. Aktív Társadalom Alapítvány – Új Mandátum, Budapest.

⁸ Ezen a véleményen vannak például: Ladányi János - Szelényi Iván (2000): Ki a cigány? In: Horváth Ágota – Landau Edit – Szalai Júlia (szerk.): Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok. Aktív Társadalom Alapítvány – Új Mandátum, Budapest.

3. tábla: A 0-17 éves roma gyermekek aránya korcsoportonként a Sarkadi kistérségben (%)

korcsoport	nem roma	roma
0 - 2 év	59,4	40,6
3 - 5 év	59,8	40,2
6 - 13 év	67,6	32,4
14 - 17 év	71,8	28,2
kistérség összesen	66,4	33,6
országos ⁹	88,7	11,3

A romák aránya a 18 év alatti korosztályban kifejezetten magas: míg az országban a 0-17 éves gyermekeknek valamivel több, mint tizede roma származású, addig ez az arány közel háromszoros a Sarkadi kistérségben (3. tábla). A táblázatban is látható, hogy a roma gyerekek aránya a legfiatalabb, 5 év alatti korcsoportokban a legmagasabb. Ez azt jelenti, hogy az oktatási intézményekben számolni kell azzal, hogy az elkövetkezendő években növekszik a roma származású gyerekek aránya a jelenlegihez képest.

⁹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

4. tábla: A magas szegénységi kockázatú háztartástípusok előfordulása a mintában (%)

	országos ¹⁰	kistérség
egy szülő gyermekkel típusú háztartások	22	13,1
három- és többgyermekes háztartások	14,2	17,2

A magas szegénységi kockázatú háztartások egyik típusa az egy szülő gyermekkel összetételű háztartás. Ezen háztartások aránya alacsonyabb az országos átlagnál: a kistérségben 13%, országosan 22% (4. tábla). Csupán ezen mutatót tekintve a kistérségben élő háztartások az országos átlaghoz képest alacsonyabb szegénységi kockázatúnak tűnnek. A kistérségben a magas szegénységi kockázatú háztartástípusok közül a három- és többgyermekes háztartások aránya viszont némileg meghaladja az országos átlagot (17 versus 14%).

A mintába került összes gyermekes háztartás bő negyede (27%-a) roma háztartás. Ami a gyermekszámot illeti, mind az egy gyermeket (20%), mind a két gyermeket (27%) nevelő - egyébként kisebb szegénységi kockázatú - háztartások között alacsony a roma háztartások aránya. A három és több gyermeket nevelők körében a leginkább kiegyenlített a roma és nem roma háztartás arány, ugyanis a nagycsaládosok 53%-a nem roma, 47%-a pedig roma háztartásban él. Ha a roma háztartásokat vesszük alapul, körükben magasabb a szegénységgel veszélyeztetett három- és többgyermekesek aránya (30%), mint a nem romák körében (13%)¹¹.

¹⁰ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

¹¹ A keresztábra elemzés keretében elvégzett khí-négyzet próba szignifikancia szintje 0,000, tehát a változók nem függetlenek egymástól.

3. Foglalkoztatottság

A kistérség egyik legnagyobb problémája a nagyarányú munkanélküliség, illetve a foglalkoztatottság alacsony szintje. A felmérés eredményei értelmében a gyermekes családokban élő aktív korúak (16-62 évesek) 39%-a tekinthető munkaerőpiaci szempontból aktívnek. Ez az érték 14%-kal marad el az országos átlagtól. A negatív munkaerőpiaci tendenciákat támasztja alá az is, hogy a gyermekes háztartásokban élő munkanélküliek aránya eléri az országos érték kétszeresét (5.tábla). Amikor a kérdezett családok a Háztartás kérdőívben saját szavaikkal is megfogalmazhatták véleményüket a településről, ahol élnek, a munkalehetőség hiányát mint lakóhelyük egyik negatívumát sokan kiemelték.

5. tábla: A gyermekes családokban élő aktív korúak gazdasági aktivitása a Sarkadi kistérségben (%)

	országos ¹²	kistérség
aktív (alkalmazott, vállalkozó, alkalmi munkát végez)	53,2	38,9
munkanélküli (segélyezett, ellátás nélküli, közmunkás)	11,7	23,6
gyes-en, gyed-en, gyet-en lévő	10,5	12,1
nyugdíjas	5,5	6,3
eltartott (tanuló, fogyatékkal élő/tartós beteg, háztartásbeli, ápolási díjon van)	19,8	19,1
összesen	100	100

A közmunkások mintabeli aránya a Sarkadi kistérségben 9%, az alkalmi munkát végzőké pedig mindössze 1%. Úgy tűnik, a kérdezettek az alkalmi munkára nem tekintenek „normális” munkavégzési formaként, illetve az alkalmi munka esetenként

¹² TÁRKI Háztartásmonitor 2012

a szürke- vagy feketegazdaságban zajlik, valószínűleg ezért is nem adnak számot róla a válaszadóink.

6. tábla: A gyermekes családokban élő felnőttek legmagasabb iskolai végzettsége a Sarkadi kistérségben

	fő	%
kevesebb, mint 8 általános	16	2,2
8 általános	241	33,6
szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül	214	29,7
érettségi	217	30,2
felsőfok	31	4,3
összesen	719	100

A munkaerőpiacon való elhelyezkedést elősegíti, a szegénységi kockázatot pedig csökkenti a minél magasabb iskolai végzettség. Magyarországon az utóbbi évtizedekben egyre növekedett a népesség iskolázottsági szintje, a legdinamikusabban az érettségizettek aránya emelkedett a felnőtt népesség körében. 1960-ban a 18 éves és idősebb népesség 9%-ának, 2001-ben már több mint egyharmadának, 2011-re pedig majdnem felének volt érettségi bizonyítványa¹³. Adataink szerint a Sarkadi kistérségben az érettségizettek aránya közel 20%-kal marad el a teljes népességre vetített országos átlagtól (6. tábla). A gyermekes családokban élő felnőttek 36%-a pedig legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik. Ugyanakkor az általunk eddig vizsgált kistérségek között az általános iskolát végzettek aránya nem számít magasnak, az érettségizettek aránya pedig nem számít alacsonynak a térségben. Mindez némi bizakodásra adhat okot, hiszen az

¹³ KSH Népszámlálás 2011 alapján

érettségizettek potenciálisan részt vehetnek olyan - felsőfokú vagy nem felsőfokú - szakképzéseken, amelyek növelhetik a munkaerőpiacon való elhelyezkedés, a munkaerőpiacra való visszajutás, illetve a tartós ott maradás lehetőségét.

4. Anyagi helyzet

A gyermekes családok szegénysége megragadható mind objektív, mind szubjektív mutatókkal. A Háztartás kérdőívben mindkettőt mértük. Az objektív mutatókkal (1) elsősorban azt térképeztük fel, hogy milyen a háztartások jövedelmi helyzete, továbbá milyen kiadásokra van elegendő pénzük a családoknak, illetve melyek azok a szükségletek, amelyeket inkább háttérbe szorítanak. A szubjektív mutatók arról árulkodnak, hogy miként vélekednek a megkérdezettek saját helyzetükről (2).

(1)

A Sarkadi kistérségben alacsony foglalkoztatottság következtében a gyermekes családok – bevallott - egy főre jutó átlagos jövedelme az országos átlagnak kevesebb, mint a fele¹⁴. Az alacsonyabb átlagos jövedelem a szegénységi ráta növekedésével is együtt jár: a kistérségben a 0-17 éves gyermekek 58%-a szegénységben él (a mára elterjedtebb OECD2¹⁵-skála szerint). Különösen magas ez az arány annak fényében, hogy a gyermekszegénység mértéke országosan 26% (7. tábla).

¹⁴ A KSH 2011-es adatai alapján az egy főre jutó havi nettó jövedelem az összes háztartásra vetítve 82 400 forint. (Forrás: Jövedelmi helyzet 2011. Statisztikai Tükör VII. évf. 15. szám. KSH Budapest 2013 alapján.) Adataink szerint ugyanez az átlag a Sarkadi kistérségben 37 800 forint.

¹⁵ Az OECD1-skálában az első felnőtt 1, a további felnőttek 0,7 egységet, a gyermekek pedig 0,5 értéket képviselnek a háztartáson belül. Az OECD2-skálában az együtthatók értéke 1 (első felnőtt), 0,5 (további felnőttek), 0,3 (gyermekek). Képletben kifejezve: $E=1+a \cdot (NA-1)+c \cdot NC$, ahol $a=0,7$; $c=0,5$ az OECD1 és $a=0,5$; $c=0,3$ az OECD2-skála alkalmazásánál; NA a felnőttek, NC a gyermekek száma a háztartásban. (Forrás: A jövedelem mint az országos anyagi jólét mérőszáma. Társadalomstatisztikai Füzetek 43. KSH 2005.)

7. tábla: A szegénységben élő gyermekek aránya a 0-17 éves korosztályban a Sarkadi kistérségben (%)

	országos		kistérség
	2009 ¹⁶	2012 ¹⁷	2013
medián 60%-a alatt (OECD1)	30,4	31,6	65,9
medián 60%-a alatt (OECD2)	21,9	26	58,2

A megkérdezettek saját bevallása alapján a háztartások ötödének hónapról hónapra anyagi gondjai vannak. A nélkülözések között élők aránya 1% körüli; a skála másik végén pedig 2% azok aránya, akik úgy érzik, anyagi gondok nélkül élnek. A háztartások 42%-áról mondható el, hogy havi jövedelmükből éppen hogy fedezni tudják felmerülő költségeiket. Ugyanakkor az eddig vizsgált kistérségek között nem számít rossz aránynak, hogy a háztartások több mint harmadában úgy ítélik meg, hogy beosztással anyagilag jól kijönnek (8. tábla).

¹⁶ TÁRKI Háztartásmonitor 2009

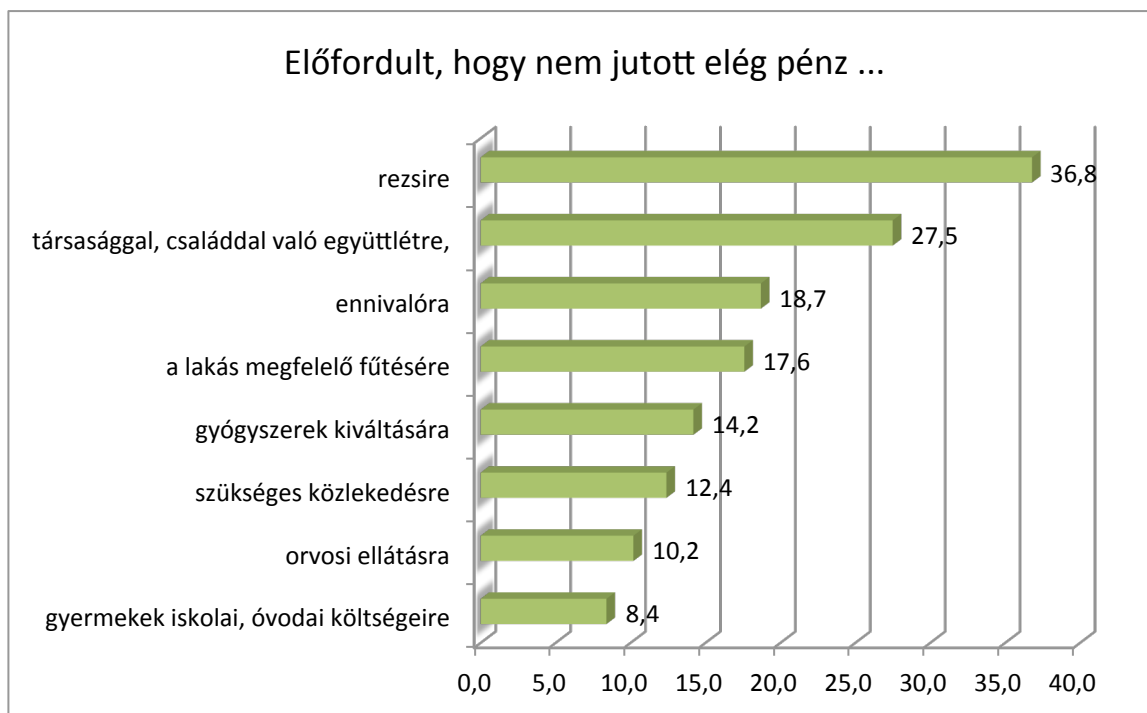
¹⁷ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

8. tábla A háztartások anyagi helyzete a Sarkadi kistérségben

Hogy érzi, Önök anyagilag...	háztartás	%
gondok nélkül élnek	9	2,4
beosztással jól kijönnek	126	35,1
éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből	149	41,5
hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	71	19,8
nélkülözések között élnek	4	1,2
összesen	358	100,0

Az adatokból kitűnik, hogy a megkérdezetteknek a rezsiköltségek jelentik a legnagyobb terhet: a gyermekes háztartások 37%-ánál fordult elő, hogy azt nem tudták fedezni (2. ábra). Azok között, akik költenek ilyesmire, a családok több mint negyedében fordult elő, hogy nem jutott pénz családdal, társasággal való együttlétre, szórakozásra. A családok közel ötödében volt rá példa, hogy nem maradt pénzük ennivalóra, illetve a lakás megfelelő fűtésére. A gyermekes háztartások 14%-a nézett már szembe azzal, hogy nem jutott pénz a gyógyszerek kiváltására, 10%-nak pedig az orvosi ellátás költségeire. A gyermekek szempontjából ez azért problémás, mert a megfelelő táplálkozás, a fűtött lakás, az orvosi ellátás és a betegségek esetén javasolt gyógyszerek egyaránt fontosak a jó egészségi állapot biztosításához, fenntartásához, illetve visszanyeréséhez. Amikor arra kérdeztünk rá, hogy összességében előfordult-e a háztartásban, hogy a hónap végére elfogyott a pénzük, akkor a kérdezettek 78%-a számolt be hó végi pénzzavarról.

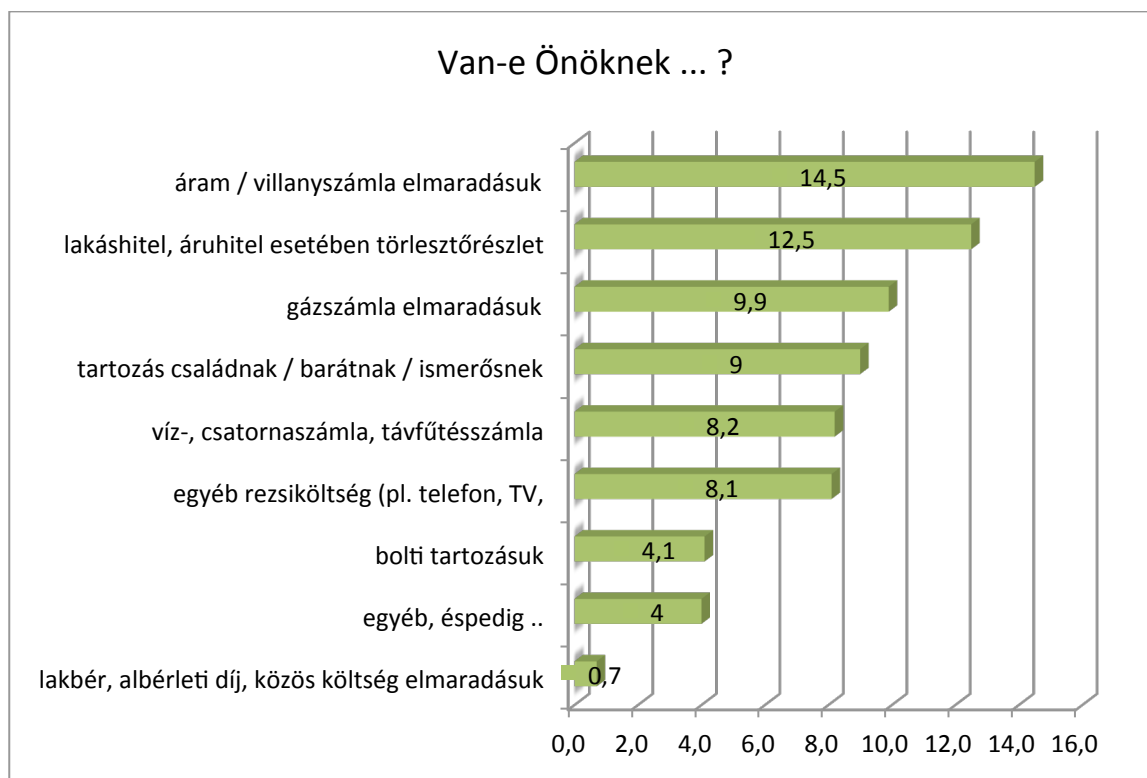
2. ábra: A gyermekes háztartások néhány alapvető szükségletének kielégítettsége a Sarkadi kistérségben (%)

A családok elmondása szerint bizonyos szükségletek kielégítése fel sem merül: a háztartások 15%-a nem is költ családi és társasági együttlétre. A gyermekes háztartások 8%-ának nincsenek orvosi-, 5%-nak pedig gyógyszerköltségei, 7% a közlekedési költségekről nyilatkozta ugyanezt. A családok 7%-ánál szintén nem merülnek fel iskolai és óvodai költségek. Ebben annak is szerepe lehet, hogy természetbeni juttatásként a családok 57%-a jutott ingyen tankönyvhöz vagy vette igénybe az iskola/óvoda „szolgáltatásait” díjmentesen.

A válaszadók jelentős hányada (65%) nyilatkozta azt, hogy saját forrásból nem lenne képes fedezni egy nagyobb összegű váratlan kiadást, így a családok többsége egyik napról a másikra él. Azt, hogy évente legalább egy hétre elmenjenek nyaralni, a családok döntő többsége (73%) nem engedheti meg magának, ezért a Gyerekesély program keretében indított tábor jellegű, utaztatással is járó programelemeknek erős a létjogosultsága a térségben.

3. ábra: Az eladósodás mértéke a gyermekes háztartások között a Sarkadi kistérségben (%)

A megkérdezett háztartások több mint harmadának (36%) van valamilyen tartozása, melynek összege 7 ezer forinttól 5 millió forintig terjed. Az elmaradás az adósok felénél nem éri el a 60 ezer forintot. Eredményeink szerint összességében a Sarkadi kistérségben az eladósodás nem ölt hatalmas méreteket. A kérdezettek 39%-ának egyébként nincs is lakás- vagy áruhitel, de úgy tűnik, hogy a fennmaradó családok nagy része képes törleszteni ezeket, illetve képes kiegyenlíteni tartozásait. Nem elhanyagolható tény ugyanakkor, hogy a háztartások 15%-ának van villanyszámla-, 13%-nak pedig lakáshitel vagy áruhitel törlesztőrészlet elmaradása (3. ábra). A megkérdezettek 6%-a tart attól, hogy a tartozás miatt elveszíthetik otthonukat.

A családok nagyjából tizede küzd gázszámla, illetve 8% víz/csatornaszámla hátralékkal, ugyanennyi a barátoknak, ismerősöknek törleszteni nem tudók aránya is.

Bolti tartozása és egyéb elmaradása a kérdezettek 4-4%-ának van, a lakbér vagy albérleti díjhátralék pedig elhanyagolható mértékű. Utóbbinak oka nyilván az is, hogy mind a kistérségben (3%), mind országosan (7%) alacsony a bérelt lakásban élők aránya (5. fejezet).

A fűtést és főzést a családok egy része fával oldja meg, mint látjuk majd, egyes településeken a családok természetbeni juttatásként önkormányzati forrásból is hozzájuthattak tüzelőhöz. A háztartások 5-6%-ában fordult elő korábban, hogy kikapcsolták a gázt, a villanyáramot. Ezek közül néhány lakásban jelenleg is szünetel a szolgáltatás.

A szegényebb családok számára nagy segítséget jelentenek a természetbeni juttatások. A mintába került háztartásokban ezen ellátások közül legtöbben (57%) - a már említett - ingyenes tankönyvet kaptak (9. tábla). Adataink tükrében a háztartások 45%-a részesült élelmiszer, tüzelő juttatásban, 36%-uk pedig szociális étkeztetésben. Közgyógyellátást, valamint kisállatot vagy vetőmagot a válaszadók negyede kapott. Családsegítő, családgondozó vagy gyermekjóléti szolgáltatásokhoz a háztartások 12%-a jutott hozzá. Ez utóbbi viszonylag alacsony arány valószínűleg azzal is magyarázható, hogy a kézzelfogható juttatásokkal szemben az érintett családokban olykor kevésbé tudatosul, hogy részesültek egy szolgáltatásban. Fogyatékosoknak járó szolgáltatást (2%), továbbá adósságkezelési tanácsadást (1%) alig vettek igénybe a családok.

9. tábla: A gyermekes háztartásoknak nyújtott természetbeni ellátások az elmúlt 12 hónapban a Sarkadi kistérségben

Milyen természetbeni juttatásban részesült?	háztartás	%
tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása	206	57,3
élelmiszer, tüzelő juttatás	160	44,6
szociális étkeztetés	129	35,8
közgyógyellátás	93	26,1
kisállat, vetőmag - földprogram vagy Minden gyerek lakjon jól! programok keretében	88	24,9
családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálattól	42	11,6
fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	6	1,8
adósságkezelési szolgáltatás	4	1,1

(2)

A fenti objektív mutatókon kívül a szegénységet szubjektív szempontból is mértük például úgy, hogy megkértük a családokat, hogy nyilatkozzanak saját helyzetükről (10. tábla). A vázolt anyagi gondokkal együtt a megkérdezettek nagyjából negyede (24%) nem sorolta magát a szegények közé. Ellenpólusként 8%-nyian vannak azok, akik saját bevallásuk alapján teljes mértékben szegények. A családok nagy többsége, 69%-a bizonyos értelemben szegénynek tartja magát.

10. tábla: Ön mit mondana a szegénységről: jelenleg Önök...?

	háztartás	%
teljes mértékben szegények	27	7,7
bizonyos értelemben szegények	241	68,5
nem szegények	83	23,7
összesen	351	100,0

A háztartások romló anyagi helyzetét mutatja, hogy a megkérdezettek több mint fele (53%) érzi úgy, hogy 3 évvel korábban jobban élt, mint most. A családok 37%-a úgy ítéli meg, hogy helyzetük alapvetően nem változott, míg csak a válaszadók tizede nyilatkozott úgy, hogy most jobban él, mint korábban. A család helyzetét illetően a jövőt optimistán látók, a semlegesek és a pesszimisták arányában nem mutatkoznak nagy eltérések. A legtöbben stagnálásra számítanak az elkövetkező három évben: a háztartások 39%-ában gondolják azt, hogy helyzetük változatlan marad; 32% szerint családjuk helyzete javulni fog; 30% pedig egyenesen romló tendenciára számít.

5. Lakáshelyzet

A bérlakások aránya Magyarországon igen alacsony, a gyermeket nevelő családoknak is alig 7%-a él bérlakásban, míg a Sarkadi kistérségben csupán 3% azok aránya, akik önkormányzattól vagy magánszemélytől bérelt lakásban laknak (11. tábla). Ennek megfelelően a családok döntő többsége – 93%-a – tulajdonosként él lakásában, 4% pedig más jogcímen – például szívességi lakáshasználóként vagy szolgálati lakásban lakóként.

A lakások helyzetének feltérképezésére léteznek objektív és szubjektív mérőszámok. Objektív mérőszámokkal (1) lehet mérni a lakásban lakók számának arányában a lakás alapterületét, a szobák számát, a lakások felszereltségét, komfortfokozatát. Szubjektív mérőszámokkal (2) arra mutathatunk rá, hogy a kérdezett vagy egy külső szemlélő hogyan vélekedik, mit gondol a lakásról, annak állapotáról, felszereltségéről.

11. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői a Sarkadi kistérségben (az összes lakás %-ában)

	országos¹⁸	kistérség
bérlakás	6,8	2,6
nincs fürdőszoba	2,5	6,2
nincs vezetékes víz	2,3	5,6
nincs vízöblítéses WC	2,5	14,8
zsúfolt lakás	12,3	17,0

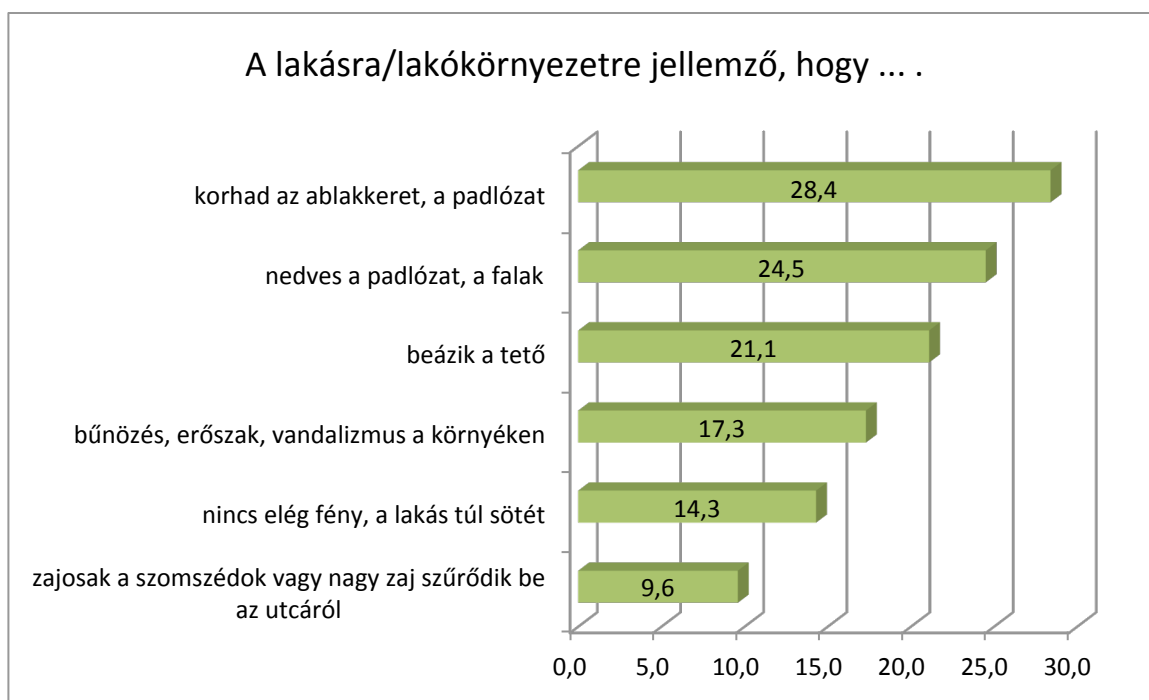
(1)

Az objektív mutatók szerint a lakások felszereltsége egyes szempontok szerint „csak” némileg, más szempontok szerint viszont jelentősen elmarad a magyarországi átlagtól. Az úgynevezett szubstandard lakások aránya (17%) nagyságrendekkel magasabb, mint ami a gyerekes családok körében országosan jellemző (3%). A lakások 6%-ában nincs vezetékes víz, s annak hiányában nincsen fürdőszoba (6%). A vízöblítéses WC ennél jóval nagyobb, az országos átlagnál (3%) ötszörösen magasabb arányban, a lakások 15%-ában hiányzik (11. tábla). A megkérdezettek lakásuk használati értékét átlagosan 4,1 millió forintra becsülik, ez az érték 100 ezer és 30 millió forint között mozog. Csereértékként átlagosan kisebb összeget, 3,2 millió

¹⁸ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

forintot állapítottak meg.

4. ábra: A gyermekes háztartások lakásainak állapota a Sarkadi kistérségben (az összes lakás %-ában)

Ahogyan az a 4. ábrán is látható, nem csak a lakások felszereltsége, hanem azok állapota is hagy kívánni valót maga után. A legtöbben arra panaszkodtak, hogy korhad az ablakkeret, a padlózat (28%). A válaszadók negyedének lakásában nedves a padló, a falak, ötödüknél beázik a tető. E három probléma nyilván szorosan összefügg egymással és ezeknek a tényezőknek szerepe lehet olyan gyermekkori betegségek kialakulásában, mint azt asztma vagy allergia (8. fejezet). Viszonylag kevesen, a megkérdezettek 14%-a állította, hogy lakásuk túl sötét. Ami a közbiztonságot és a lakókörnyezetet illeti, a válaszadók 17%-a nyilatkozta, hogy jellemző a bűnözés, erőszak és vandalizmus a környéken, 10% szerint pedig zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról (4. ábra). A lakások jó részéhez – 92%-ához – tartozik

művelésre alkalmas kert, és a kertés házak 70%-ában természetnek zöltséget, gyümölcsöt. Amint arra a 4. fejezetben utaltunk, a kertek megműveléséhez és/vagy állattartáshoz a családok negyede kapott vetőmagot vagy kisállatot természetbeni juttatásként.

(2)

A lakások állapotáról, illetve környezetéről a kérdezőbiztosok maguk is véleményt alkottak. A lakások nagy többségét a kérdezők tisztának (86%), rendezettnek (87%) találták, és „mindössze” a lakások 9%-át ítélték meg úgy, hogy az nem biztonságos egy gyerek számára (12. tábla). A lakások több mint ötödéről a kérdezők úgy nyilatkoztak, hogy azok sötétek, sivarak, egyhangúak, így ezek nem jelentenek ingergazdag környezetet a gyermekek számára.

12. tábla: A kérdezők véleménye a lakásról és a lakókörnyezetről (%)

A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	20,7
A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni nagyjából tiszták.	86,0
A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	87,3
Az épület biztonságos egy gyerek számára.	90,8
Az udvar rendezett.	89,9
A környező házak jó állapotúak, rendezettek.	71,5
Az utca földút.	37,3

A lakásokhoz hasonlóan (90%-ban) az udvart is rendezettnek találták a hallgatók. A környező házakról ennél rosszabb képet festettek, ugyanis azok több mint negyedét

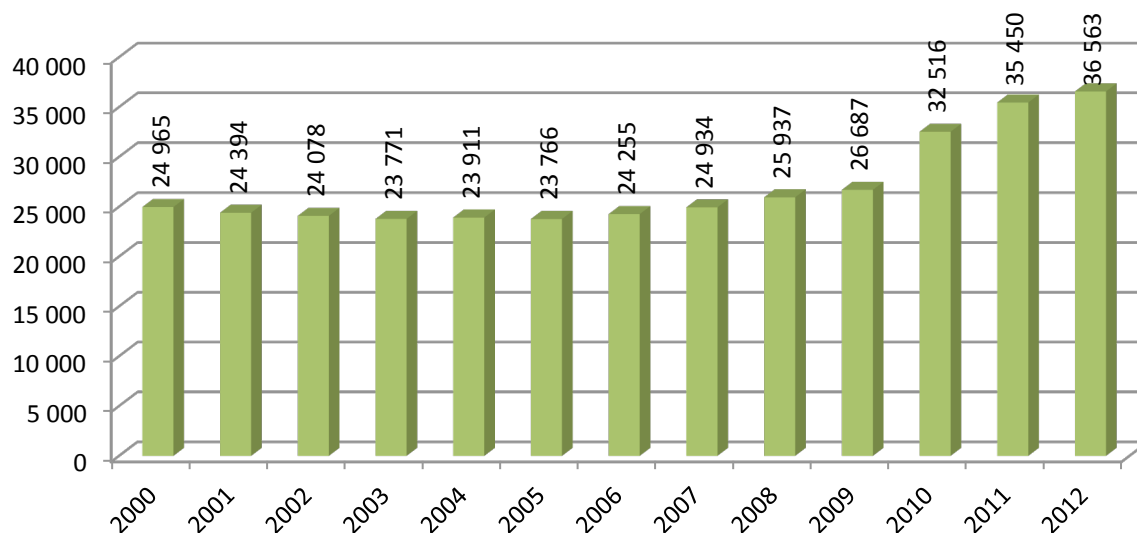
nem találták jó állapotúnak és rendezettnak, a szilárd útburkolat hiányával pedig a házak 37%-ában találtak. Míg a mintába került családok szűkebb lakókörnyezete igényesnek, rendezettnak tűnik a kérdezők véleménye alapján, addig a tágabb lakókörnyezet – szomszéd házak, utca – hagy némi kívánnivalót maga után.

6. Nevelés, oktatás

6.1. Bölcsőde

A 3 évnél fiatalabb gyermekek bölcsődei elhelyezésének lehetőségei a 80-as évek eleje óta az ezredfordulóig látványosan csökkentek, majd egy nagyjából stagnáló időszakot követően a férőhelyek száma növekedni kezdett (5. ábra).

5. ábra: A bölcsődei férőhelyek számának alakulása Magyarországon 2000-2012 között

Forrás: KSH STADAT

A bölcsődei férőhelyek hiányát jól mutatja, hogy 2012-ben mintegy 500 gyermekkel

többet íratnak be bölcsődébe, mint a férőhelyek száma. Az EU tagországokban 2010-re a háromévesnél fiatalabb gyermekek legalább 33%-a számára kellett volna biztosítani a napközbeni ellátási lehetőségét, de a bölcsődei férőhelyek száma csak a megfelelő korú gyermekek 12%-ának napközbeni ellátására volt elegendő. A kistérségben adataink szerint a gyermekek 13%-a jár, avagy járt bölcsődébe. Ez a mutató a 0-17 éves korosztályra vonatkozik, ami azt jelenti, hogy nem csak az EU elvárásaitól, de az országos átlagtól is elmarad ez az érték.

Ehhez képest sem rossz arány, hogy a mintabeli gyermekek 5%-a járt Biztos Kezdet gyerekházba. Ez a szolgáltatás nyilván azon gyermekek számára elérhető, akik olyan településen élnek, ahol működik Biztos Kezdet gyerekház, ezek a települések Geszt, Okány, Biharugra. Mivel a mintában mindhárom gyerekházat fenntartó település szerepelt, ezért feltételezhető, hogy az 5%-os arány az ott élő gyermekek részvételét mutatja. A megkérdezett családok átlagosan 4 hónapig jártak Biztos Kezdet gyerekházba. Pozitívum, hogy akik megfordultak a gyerekházban, azok nagyobb része (65%-a) rendszeresen tette ezt: hetente többször vagy naponta (10. fejezet).

6.2. Óvoda

A bölcsődei hozzáféréshez viszonyítva az óvodába járás lehetőségei lényegesen jobbak a kistérségben, hiszen a 3-17 éves korosztálynak mindössze 1%-a nem jár vagy járt óvodába.

13. tábla: Az óvodakezdés életkora a 3-17 éves gyermekek között a Sarkadi kistérségben (%)

	országos¹⁹	kistérség
nem jár	-	1,3
2-3 éves	76,4	85,9
4 éves	19,1	9,5
5 éves	2,6	1,9
6 éves	0,4	1,5

Az óvodát a legtöbb gyermek 3 éves kora körül kezdte el (86%). Azoknak a gyerekeknek az aránya, akik 5 éves korukban, vagy annál később kerülnek be az óvodába 3% körüli, amely arány gyakorlatilag megegyezik az országos átlaggal (13. tábla). Megnyugtató adat, hogy a gyermekek döntő többségét – 98%-át – akkor vették fel az óvodába, amikor azt a család igényelte. Így a késői óvodába kerülés okai között nem a férőhelyhiány játszik szerepet.

¹⁹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

14. tábla: Az óvodákról alkotott vélemény a Sarkadi kistérségben (%)

	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	nagyon jellemző
Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	0	0	16,6	83,4
Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő.	0	1,4	10	88,6
A gyerek jól fejlődik.	0	2,6	12	85,4
Jó a gyerekközösség.	0	5,6	20,3	74,1
Jók az óvónők.	1,2	5,7	15,7	77,4
Partnernek tekintik a szülőket.	0	7	16,8	76,2
Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	0,6	6,8	19,1	73,5
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	7,3	3,3	16,2	73,2
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	32,7	39,4	18,8	9
Túlzsúfoltak a csoportok.	67,6	18,5	7,7	6,2

A szülők óvodáról és iskoláról alkotott véleményét mind zárt, mind nyitott kérdésekkel mértük a Gyermek kérdőívben. Az óvodákról alapvetően jó véleménnyel vannak a szülők: legalább 90%-uk nyilatkozott kifejezetten pozitívan az óvoda által biztosított személyi és tárgyi feltételekről (14. tábla). Ehhez képest az óvodai gyerekközösséggel kevésbé elégedettek a szülők, 28% szerint jellemző, hogy sok az erőszakos, verekedő gyerek. A következő problémát a csoportok magas létszáma jelenti a szülők 14%-a ugyanis túlzsúfoltnak érzi azokat.

A szülők véleményét megkérdeztük arról, hogy magasnak gondolják-e a roma gyerekek arányát az óvodában. A válaszadók 41%-a mondta azt, hogy jellemző a

gyermek óvodájára, hogy magas a roma gyerekek aránya. Kérdést fogalmaztunk meg arra vonatkozóan is, hogy nemzetiségileg milyen csoportot tekintenek ideálisnak. A válaszok alapján a szülők több mint ötöde véli úgy, hogy az a jobb, ha a roma és a nem roma gyerekek külön csoportba járnak.

Amikor a családokat megkértük, hogy saját szavaikkal fogalmazzák meg lakóhelyük erősségeit, sokan az óvodát (és iskolát) említették. Az óvodára vonatkozó nyitott kérdések alapján is elmondható, hogy a szülők összességében jó véleménnyel vannak az óvodákról. A többség úgy érzi, az óvónők együttműködők, közvetlenek, megfelelően foglalkoznak a gyerekekkel, akik ennek eredményeként jól fejlődnek az óvodában. Több szülő elégedett az óvodák eszközökkel való ellátottságával is. Az óvodák hiányosságaiként számos szülő semmit nem tudott megnevezni, másoknál a magas csoportlétszám került szóba.

6.3. Iskola

A gyermekek iskolakezdésének életkora országosan egyre későbbre tolódott. 1990-ben a 7 évesen iskolába kerülő gyerekek aránya még kb. 10% volt, 2000-re meghaladta a 30%-ot és ez arány azóta csak nőtt²⁰. A késői iskolakezdés az iskola befejezésének esélyére valamint a tanulói teljesítményre is hatást gyakorolhat. A késői beiskolázás – főként a tankötelezettség életkorának csökkentése mellett - rontja az általános iskola befejezésének esélyeit a hátrányos helyzetű gyermekek esetében. Ezért érdemes különös figyelmet az, hogy magas a késői iskolakezdés aránya a kistérségben: a 7 évesen és később iskolába kerülő gyerekek aránya 55% (15. tábla). A jelenlegi törvényi szabályozás főszabályként 6 éves kortól írja elő a tankötelezettséget, de lehetőséget ad még egy évet az óvodában tölteni – ha egy szakértői bizottság úgy látja jónak. A jogszabály következményeként – legalábbis az első években – iskolaéretlen gyerekek sokasága kerülhet az intézményekbe, ami az iskolai kudarcok növekedéséhez vezethet. Egyes kutatások is kiemelik, hogy – a teljes

²⁰ Vágó Irén (2005): Felfelé terjeszkedő óvodáztatás – stagnáló hozzáférés. *Educatio* 4. sz. 742–761.

gyermeknépeségre vetítve - azok a diákok, akik évvesztésként 7 éves vagy idősebb korban késleltetve kezdik az általános iskolát, jobb teljesítményt nyújtanak.²¹

15. tábla: Az iskolakezdés életkora a 6-17 éves gyermekek között a Sarkadi kistérségben

	gyerek	%
nem jár iskolába	18	4,1
6	178	41,4
7	218	50,9
8	15	3,6
összesen	429	100,0

A kistérségben a késői iskolakezdők jellemzően évvesztések voltak. Ritkán fordult elő, hogy a gyerek a szülők kérésére, iskolaéretlenség vagy betegség miatt maradtak tovább az óvodában.

²¹ Lásd: Hámosi Szilvia – Köllő János: *Kinek használ az évvesztés? Iskolakezdési kor és tanulói teljesítmények Magyarországon*. Közgazdasági szemle, LVIII. évf., 2011. február (133–157. o.). A tanulmány a 2006-os, 4. és 8. osztályban végzett kompetenciafelmérések teszteredményeire alapoz. A kutatási eredmények értelmében a késleltetés az általános iskolát végzett anyák gyermekei esetében jobban növeli a teljesítményt (jórészt ez vonatkozik az elmaradott térségekre), mint a diplomás anyák gyermekei körében.

16. tábla: Iskolai kudarcok előfordulása az iskolás gyermekek között a Sarkadi kistérségben (%)

	%
Járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?	3,9
Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?	1,3
Ismételt-e évet az általános iskolában?	4.0

Az iskolai kudarcok közül az évismétlés és a kisegítő, felzárkóztató osztály elvégzése 4-4%-ban fordul elő a Sarkadi kistérségben. Mindössze 1% azon tanulók aránya, akik magántanulók voltak vagy eltanácsolták őket valamelyik iskolából (16. tábla).

Az iskolákkal alapvetően szintén elégedettek a szülők és csak hajszálnyival kevésbé, mint az óvodákkal (17. tábla). A szülők 95%-a szerint jellemző, hogy gyermekük jól fejlődik. A berendezést és az eszközökkel való ellátottságot is hasonlóan pozitívan ítélik meg. A szülők 80% fölötti aránya szerint inkább vagy teljesen igaz az, hogy jók a pedagógusok, figyelembe veszik a gyerek kéréseit, illetve partnernek tekintik és bevonják a szülőket. Az osztályok túlzsúfoltságát a szülők viszonylag alacsony aránya - 12%-a - érzékeli.

17. tábla: Az iskoláról alkotott vélemény a Sarkadi kistérségben (%)

	egyáltalán nem igaz	inkább nem igaz	inkább igaz	teljesen igaz
A gyerek jól fejlődik.	0,8	3,8	18,8	76,6
Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő.	1,3	3,9	15,6	79,2
Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	0,7	6,5	11,9	80,8
Jó a gyerekközösség.	2	9,8	26	62,2
Jók a pedagógusok.	2,2	10,6	23,7	63,5
Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	5,2	8,8	23,8	62,2
Partnernek tekintik a szülőket.	4,6	10,8	12,6	72
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába.	8,5	8,9	16,6	66
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	36	29,5	19	15,6
Túlzsúfoltak az osztályok.	75	12,6	7,1	5,3

A gyerekközösséget a megkérdezettek alapján véve megfelelőnek találják, ugyanakkor a szülők 35%-a ért egyet azzal (16% teljesen, 19% részben), hogy az iskolában sok az erőszakos, verekedő gyerek. A gyerekközösségben az agresszivitáson túl alkohol- és drogproblémák is előfordulnak. A válaszadók szerint gyerekeik tizede olyan iskolába jár, ahol jellemző az alkohol és/vagy drogfogyasztás (18. tábla).

18. tábla: Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás?

	gyerek	%
nagyon jellemző	13	3,6
inkább jellemző	22	6,1
inkább nem jellemző	52	14,7
egyáltalán nem jellemző	269	75,6
összesen	356	100,0

Amint azt az óvodákról szóló részben is tárgyaltuk (6.2. pont), sokan településük egyik pozitívumaként az iskolát említették (az óvoda mellett). Az iskolára vonatkozó nyitott kérdésre válaszul a szülők jóval több erősséget, mint gyengeséget fogalmaztak meg. Az iskola erősségeként utaltak arra, hogy a gyerekek jól fejlődnek, a tanárok odafigyelnek a gyerekekre, foglalkoznak velük, versenyekre viszik őket, fegyelmet tartanak közöttük. Néhányan a különórákat hozták fel pozitívumként.

Sok szülő úgy nyilatkozott, hogy az iskolának semmilyen hiányossága nincs. Az említett erősségek egy részére a szülők gyengeségként is utaltak, így például a különórák, iskolai programok, fejlesztő foglalkozások és fejlesztő pedagógusok hiányára. Többen elégedetlenek az iskolákban található tárgyi eszközökkel és segédanyagokkal. Kiemelendő, hogy a szülők az iskola egyik negatívumaként említik, hogy a roma és magyar tanulókat nem részesítik egyenlő bánásmódban.

Az óvodához hasonlóan a szülőktől az iskola esetében is megkérdeztük, hogy érzésük szerint magas-e a roma tanulók aránya: erre a kérdésre a szülők 43%-a válaszolt igennel (az óvodánál ez 41% volt). A szegregáló szülői attitűd az iskolával kapcsolatban még erőteljesebb, mint azt az óvodánál tapasztaltuk: a megkérdezettek 28%-a amellett teszi le a voksát, hogy a roma és nem roma diákok külön osztályba járjanak, az óvodával kapcsolatban 21% nyilatkozta ugyanezt.

19. tábla: Mit gondol, gyermeke milyen iskolai végzettséghez juthat majd?

	gyerek	%
legfeljebb 8 osztály	16	3,1
szakiskola	97	18,7
szakközépiskola	104	20,0
gimnázium	121	23,3
felsőfok	180	34,8
összesen	517	100,0

A szülők elég magas követelményeket állítanak gyermekeik elé: 35%-uk azt gondolja, hogy gyermekük felsőfokú végzettséget szerez majd és csupán 3% azok aránya, akik szerint gyermekük nem jut tovább az általános iskolánál. (19. tábla). Ez a bizakodó szemlélet bizalmat jelenthet egyfelől a gyermek felé, hogy képes lesz eljutni, másfelől az általános iskola és a középiskola felé, hogy a gyermeket képes lesz eljuttatni a diplomáig.

7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége

Az anyagi helyzet csak általánosságban határozza meg, hogy a család mennyire képes a gyermekek számára fontos szükségletek biztosítására. Gyakran előfordul ugyanis, hogy a gyermekek szükségleteinek kielégítését előresorolják a családok a felnőttek szükségleteivel szemben. A szülők háztartási gazdálkodáson belüli preferenciái azonban – a források szűkössége mellett – bizonyos gyermeki szükségletek kielégítését fontosabbnak, másokat halaszthatónak vagy kevésbé fontosnak ítélik meg.

Ahhoz, hogy legalább adataink egy részét országos viszonylatban is értelmezni tudjuk - bár az adatfelvétel más korcsoportot célzott meg (0-15 évesek) - felhasználtuk a KSH 2009. évi Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvétel EU-SILC modulját.

A gyermekek **biológiai alapszükségeit** (táplálkozás, ruházkodás) lényegében - 94-99%-ban - képesek kielégíteni a családok (20. tábla). A szülők elmondása szerint gyermekeik számára biztosított a napi háromszori étkezés. A 2009-es országos adatok alapján a táplálkozási szükségletek tekintetében a gyerekek 1%-a, a kistérségben pedig a gyerekek 2%-a szenvedett hiányt.²² Az iskolás korúaknál a tanítási napokon ez az étkezés az iskolai étkeztetést is jelentheti és jelenti is: iskolaévben a megkérdezett családok gyerekeinek 76%-a, nyáron pedig 38% veszi igénybe a gyermekétkeztetést, mégpedig többségük (64%) ingyen, több mint negyedük (27%) pedig kedvezményesen.

A megkérdezettek azt állították, hogy gyermekeik a háromszori étkezést nemcsak hétközben, hanem hétvégén is megkapják. Kérdésként felmerülhet, hogy milyen minőségben? Országos átlagban azt látjuk, hogy a gyerekek 13%-a nem jutott húshoz, míg 17% friss zöldséghez vagy gyümölcsökhöz²³, a megfelelő arányok a kistérségben jobbnak mutatkoznak (8% és 5%). A különleges események megünneplését a családok mindössze 3%-a engedheti meg magának.

Adataink szerint a lakások nagy részéhez tartozik kert a kistérségben és azokban jórészt természetnek is zöldséget, gyümölcsöt (5. fejezet); természetbeni juttatásként vetőmaghoz, kisállathoz pedig a családok negyede jutott hozzá (4. fejezet). Az otthon termesztett zöldségek és gyümölcsök is hozzájárulhatnak a megfelelő táplálék biztosításához a gyerekek számára.

Az étkezésen kívül a meleg téli ruha biztosítását tartják fontosnak a megkérdezettek, ebben a gyermekek 1%-a szenvedett hiányt. A két pár megfelelő cipő beszerzése a családok magasabb arányában (6%) jelent problémát.

²² EU-SILC 2009 adataiból

²³ EU-SILC 2009 adataiból

20. tábla: *Kielégítetlen gyermekszükségletek aránya a Sarkadi kistérségben*
(%)²⁴

Biológiai alapszükségletek (táplálkozás, ruházat)	%
<i>a hétköznapi napi három étkezés</i>	1,6
<i>hétfőn napi három étkezés</i>	1,1
<i>két pár megfelelő cipő</i>	6,4
<i>újonnan vásárolt (nem használt) ruha</i>	10
<i>meleg téli felsőruha</i>	1,1

Szocializációs alapszükségletek	%
<i>külön fekhely</i>	3,3
<i>kültéri játékok</i>	4,2
<i>beltéri játékok</i>	4,2
<i>életkorának megfelelő könyv (nem tankönyv)</i>	15

Tanulási feltételek	%
<i>megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére</i>	1,3
<i>íróasztal</i>	11,6
<i>minden, az iskola által elvárt felszerelés</i>	1,5
<i>szótár</i>	22,8

²⁴ A táblázatban dőlt betűvel szedett kérdések a háztartás összes gyermekére vonatkoztak: „Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?” Az életkornak megfelelő könyv-kérdés minden 0-17 éves gyermekre külön így hangzott: „Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve?” A többi kérdés minden 6-17 éves gyermekre külön vonatkozott: „A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?” A táblázatban a kérdésre adott nemleges válaszokat tüntetjük fel.

Minőségi táplálkozás	%
<i>legalább naponta egyszer hús, húskészítmény</i>	8,1
<i>naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása</i>	5,3
<i>különleges események megünneplése</i>	3,7

Társas kapcsolatok	%
<i>baráti körök rendszeres meghívása közös játszásra</i>	19,7
rendszeres sportolási lehetőség (tanórán kívül)	17,6
részvétel fizetős iskolai kirándulásokon és programokon	17,4

„Luxus” szükségletek	%
<i>évente legalább egy hét üdülés, nyaralás</i>	68,6
fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás)	72,3
zsebpénz	27,7

A gyermekek fejlődéséhez nélkülözhetetlen **szocializációs szükségletek** egyértelműen a táplálkozás mögé sorolódnak, ugyanakkor a családok elmondása szerint „csupán” a gyermekek 3-4%-ának nincsenek kültéri és beltéri játékaik – országos viszonylatban (13-18%) ez újfent jó aránynak számít.

A gyermek életkorának megfelelő könyv a háztartások 15%-ában hiányzik. A 6-17 éves gyermekek 29%-a sohasem olvas kedvtelésből. Nem elhanyagolható (41%) ugyanakkor azoknak a gyerekeknek az aránya sem, akik hetente vagy gyakrabban vesznek könyvet a kezükbe. Örömteli, hogy azon gyerekek közül, akiknek van életkorának megfelelő könyve (nem tankönyv), 59%-nak 10 vagy annál több könyve van.

A **tanulási lehetőségek** megteremtésén belül a családok a szótárt nélkülözhetőnek tartják, az a háztartások 23%-ában hiányzik. A gyermekek több mint tizedének nincs íróasztala, jórészt mégis biztosítanak számukra otthon megfelelő helyet a tanulásra és hasonló a helyzet az iskola által elvárt felszereléssel. Ahogy arra az anyagi helyzet

kapcsán kitértünk (4. fejezet), a családok 8%-ában fordult elő, hogy nem jutott elegendő pénzük a gyermekek iskolai, óvodai költségeire, illetve a családok 7%-ának nincsenek is ilyen költségei. Ebben minden bizonnyal az is szerepet játszik, hogy az iskolának lehetősége van biztosítani a könyveket, füzeteket, és minden más, a tanuláshoz szükséges eszközt; a családok 57%-a részesült is ebben a juttatásban (4. fejezet).

A **társadalmi szocializáció** szempontjából fontos társas kapcsolatok építése egyértelműen hátrébb sorolódik a szükséglet kielégítés rangsorában. A háztartások ötödében nincs lehetőség arra, hogy a gyerek meghívja baráti körét közös együttlétre, játéokra. A gyermekek hasonló aránya - 18%-a - nem tud rendszeresen sportolni tanórán kívül, pedig a sport társas, valamint fiziológiai-pszichológiai szükséglet is egyben. A gyermekek fejlődése szempontjából fontos a szabadtéri játék is, azonban a kistérségi családok 14%-a állította, hogy hozzájuk elérhető közelségben nincsen olyan szabad terület, ahol a gyermek biztonságosan játszhat. A megkérdezett családokban 17% azon háztartások aránya, ahol a gyerek nem vehet részt fizetős iskolai programokon.

A **„luxus” szükségletek** kielégítése közül a zsebpénz a családok 27%-ában hiányzik, a családok elmondása szerint jobbra nem azért, mert nem engedhetik meg maguknak, hanem más okból kifolyólag. Az üdülés és a fizetett különórák viszont a gyermekek nagy többsége – 69 és 72%-a - számára elérhetetlen.

A szükségletek kielégítése mellett a gyermeki fejlődéshez elengedhetetlen a családi körben eltöltött minőségi idő. Ilyen lehet az étkezés mint a családon belüli szocializáció fontos színtere, alkalma. A gyermekek döntő többsége, 88%-a a szüleivel közösen étkezik, 65% minden nap. A kérdezett szülők 75%-a nyilatkozott úgy továbbá, hogy a TV-ben látottakat megbeszéli gyermekével. Ehhez hasonlóan a szülők 77%-a szokott mesét olvasni vagy mondani gyerekének, nagyrészt naponta vagy kétnaponta. A gyermekek körülbelül negyedénél tehát nincs meg a szülőkkel együtt, az élmények feldolgozásával vagy olvasással, meséléssel töltött idő, holott ezek elengedhetetlen feltételei a gyermeki fejlődésnek. Ezzel szemben a gyermekek még sokkal magasabb arányával (71%), a szülők nem tudnak közös, iskolán kívüli

kulturális programot (múzeum, zenei vagy színházi előadás) szervezni.

21. tábla A 6-17 évesek szabadidő eltöltési szokásai a Sarkadi kistérségben (%)

Mennyire jellemző, hogy... ?	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	teljesen jellemző
barátaival, haverjaival találkozik	6,1	10,7	19,3	63,8
szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	2,8	14,5	28	54,6
otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	6,4	11,8	28,3	53,5
szervezett programon vesz részt	12,7	9,6	29	48,6
tv-t néz	2,1	22,1	29,6	46,2
számítógépezik	8	17,3	21,9	52,8
sportol, kirándul	17,7	13,8	23,5	45
egyéb tevékenységet végez	63	11,5	9,1	16,5
egyáltalán nincs szabadideje	83,2	4,6	5,2	7
csavarog, lödörög	86,2	5,6	4,6	3,7
semmit sem csinál	84,3	12	2,6	1,1
presszóba, bárba, kocsmába jár	92,1	4,5	2	1,4

Az internet és a számítógép mára szinte elengedhetetlen része az életnek, a gyermekek iskolai fejlődése szempontjából is kiemelkedően fontos. A szülők elmondása szerint a gyerekek nagy többsége használ számítógépet (86%), jellemzően otthon (65%) vagy az iskolában (27%), illetve barátoknál, rokonoknál (11%). A gyerekek szintén magas aránya - 80%-a - használ internetet, a számítógéphez hasonlóan nagyrészt - 61%-ban - otthon, 25%-ban az iskolában, 10%-ban barátoknál,

rokonoknál.

A kérdőívben megkérdeztük a szülőket, mit gondolnak arról, hogy 6-17 éves gyermekeik mivel töltik szabadidejüket (21. tábla). Az, hogy a szülőnek mennyire vannak pontos információi a gyermek szabadidő eltöltési szokásairól, nyilván több tényezőtől függ, az egyik ilyen tényező a gyermek és szülő közötti kapcsolat. A szülők szerint gyermekeiknek van szabadideje és általában azt aktívan, értelmesen töltik el. A szülők úgy látják továbbá, hogy gyermekeik nem járnak kocsmába, bárókba, jellemzően nem csavarognak, ehelyett sok gyermek barátaival találkozik, segít a háztartásban, otthon játszik, szervezett programon vesz részt, TV-t néz, számítógépezik, sportol, kirándul. A szabadidő hasznos, tartalmas eltöltésére egyébként számos lehetőséget kínál a kistérségi Gyerekesély program, például az ifjúsági klubok keretében.

8. Egészség

A rossz anyagi körülmények nem csak a gyermekek betegségeinek kialakulásához járulnak hozzá, de a magzat fejlődését is befolyásolják. Számos betegség visszavezethető a magzat méhen belüli fejlődésére, a magzati alultápláltságra. A magzati alultápláltság egyik indikátora az alacsony születési súly. Vizsgálatok kimutatták, hogy az alacsony születési súly nagyobb eséllyel vezet egyes felnőttkori – keringési, anyagcsere, mentális - betegségek kifejlődéséhez, illetve korai halálozáshoz. A kutatások pozitív kapcsolatot fedeztek fel az alacsony társadalmi-gazdasági státusz és az alacsony születési súly között is.²⁵ Így közvetett módon összefüggés mutatható ki az alacsony társadalmi státusz és egyes betegségek kialakulása, valamint bizonyos halálokok között.

Több kutatás rámutatott arra is, hogy a szegénységben élő terhes anyák milyen

²⁵ Az ilyen jellegű kutatások kezdeteihez lásd: The Black Report 1980: Inequalities in Health. Report of a Research Working Group (Chair: Sir Douglas Black). Department of Health and Social Security, United Kingdom.

veszélyeknek lehetnek kitéve, amelyek a magzat fejlődését negatívan befolyásolhatják (ilyen többek között a fokozott stressz, alacsony tápértékű és egészségtelen étkezés, vagy a nehéz fizikai munkából adódó terhelés)²⁶.

Magyarországon a gyerekek 10%-a születik alacsony, 2500 grammnál kisebb súllyal, a Sarkadi kistérségben a megfelelő arány kicsivel alacsonyabb, 9% (az éppen 2500 grammal születettekkel együtt 11%). Ez azzal a következménnyel jár, hogy a gyermekek majdnem tizedénél egyes betegségek kockázati esélye magasabb, mint a nagyobb súllyal született társaiknál. Összességében a sarkadi térségben a gyerekek átlagos születési súlya 3200 grammal az országos átlagnak megfelelő.

22. tábla: Gyermekbetegségek aránya a Sarkadi kistérségben (%)

	országos ²⁷	kistérség
hallásprobléma	2,1	1,2
látásprobléma	6,8	12,8
egyéb tartós egészségügyi probléma	7,8	22,4

A betegségek előfordulási gyakorisága a kistérségben meghaladja az országos átlagot. A szülők 13%-a számol be látásproblémáról. A látásproblémás gyerekek 93%-ának a betegsége nem súlyos, szemüveggel jól látnak, 7%-uk pedig gyengénlátó. A hallásproblémás gyerekek aránya (1%) a szülők elmondása alapján a magyarországi átlag (2%) alatt van. Egyéb tartós egészségügyi problémával a gyerekek magas aránya, 22%-a küzd, szemben az országos 8%-kal (22. tábla).

A testileg és szellemileg fejletlenebb gyerekek aránya a szülők elmondása alapján

²⁶ Bővebben: Black, Sandra E. – Devereux, Paul J. – Salvanes, Kjell G. (2005): From the cradle to the labor market? The effect of birth weight on adult outcomes. National Bureau of Economic Research.

Spencer, Nick (2010): Health Consequences of Poverty for Children. Published by End Child Poverty with the support of GMB.

²⁷ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

ugyancsak megegyezik az országos átlaggal: a kérdezettek 2-3%-a mondta gyermekét az átlagnál fejletlenebbnek²⁸. A szülők döntő többsége átlagosan fejlettnak érzi gyermekét értelmileg (84%) és testileg (86%) egyaránt. A kistérségben élő szülők több mint tizede gondolja a korához képest előrehaladottnak gyermeke testi-szellemi állapotát: az átlagnál testileg fejlettebbek aránya 11%, az értelmileg fejlettebbeké pedig 13% a véleményük szerint.

23. tábla: A gyermekek körében előforduló tartós egészségügyi problémák aránya a Sarkadi kistérségben (%)

	országos ²⁹	kistérség
allergia	2,4	7,4
asztma	1,7	7,1
mozgásszervi rendellenesség	0,7	3,1
emésztőrendszeri betegség	0,6	2,3
idegrendszeri betegség	0,1	1,5
keringési betegség	1	1,3
depresszió, pszichikai betegség	0,1	0,6
kóros kövérség	0,3	0,2
kóros soványság	-	0

A tartós egészségügyi problémák közül kiemelkedik az allergia és az asztma 7-7%-os, az országoshoz képest több mint háromszoros előfordulási aránnyal (23. tábla). Ahogyan a lakáshelyzet bemutatása során (5. fejezet) kitértünk rá, ezek a betegségek

²⁸ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

²⁹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

összefüggésben állhatnak a lakhatási körülményekkel: a nedves padlózat és falak okozhatnak asztma és allergia jellegű tüneteket. Megemlítendő még a mozgásszervi rendellenességek több mint négyszer magasabb aránya az országos szinthez képest. A családoktól kapott válaszok tükrében az emésztőrendszeri (2%) és idegrendszeri betegségek (2%) is gyakrabban fordulnak elő.

A kistérségi Gyerekesély projekt egészségügyi programelemei keretében is végeznek egyébként szűrővizsgálatokat. Kiemelendő még, hogy a szülők elmondása alapján az iskola előtt fejlesztésben résztvevő gyerekek aránya a kistérségben körülbelül kétszerese az országos átlagnak (10%)³⁰.

A gyermekek egészségi állapotára negatívan hatnak a különböző devianciák, így a dohányzás, valamint az alkohol- és drogfogyasztás is. A szülők tudomása szerint a 6-17 éves gyerekek 5%-a dohányzik alkalmanként vagy rendszeresen, illetve 4% néha fogyaszt alkoholt. A kérdőív a drogfogyasztásról az iskolai környezet kapcsán szolgáltat közvetett információt, ugyanis megkérdeztük a szülőket, hogy mennyire fordul elő az iskolában a drogprobléma, a túlzott alkoholfogyasztás. Az eredmények szerint a szülők tizede gondolja aktuálisnak ezt a problémát az iskolában (6. fejezet).

9. Településsel, kistérséggel kapcsolatos vélemények

A Háztartás kérdőívben a családok véleményt alkothattak arról, hogy mennyire szeretnek a településükön élni, illetve saját szavaikkal is elmondhatták véleményüket lakóhelyükről. A megkérdezettek több mint fele - 53%-a - születése óta él a településén. A válaszadók 59%-a szeret ott lakni, ahol most él, 25% semleges álláspontot alakított ki, 17% pedig nem vagy nem nagyon szereti jelenlegi lakóhelyét. Azt, hogy elköltözik a településről a családok nagyjából negyede (26%) tervezi adataink szerint.

Bár a válaszadók körülbelül tizede nem talált pozitívumokat lakóhelyén, más válaszok

³⁰ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

alapján számos előnyös vonás bontakozott ki. A település előnyei között a legtöbb család a csendes, nyugodt, kellemes, biztonságos lakókörnyezetet emelte ki (Kötegyán, Biharugra, Mezőgyán, Okány, Zsadány). Sokan említették pozitívumként az iskolákat és óvodákat: azt, hogy helyben vagy elérhető közelségben van az óvoda/iskola (Zsadány, Geszt, Okány), illetve az intézmények jó minőségére is utaltak. Az iskoláról, a pedagógusokról, az iskolai programokról jó véleményeket fogalmaztak meg például Okányban és Zsadányban, a települési szintű programokról pedig szintén Okányban. Néhány településen az összetartó lakóközösségre és a jó közbiztonságra tértek ki a családok. A játszóteret mint pozitívumot a legtöbben Sarkadon említették. Ezen kívül az említett összes előnyös vonás megjelent a sarkadiak válaszaiban is.

Amikor lakóhelyük árnyoldalairól kérdeztük a családokat, a legtöbben azt emelték ki, hogy nincs munkalehetőség. Az előzőekben tárgyalt pozitívumok egyes településeken egyúttal hiányként is megfogalmazódtak, ilyen volt például a közbiztonság Sarkadon. Több településen rámutattak, hogy hozzájuk elérhető közelségben nincsen játszótér, játékre alkalmas hely (Mezőgyán, Geszt, Sarkad). Arról, hogy nincsenek szórakozási, kikapcsolódási, illetve sportolási lehetőségek például Okányban és Sarkadon számoltak be. A kistérségi Gyerekesély program egyébként többféle megoldást kínál az utóbbi problémára.

10. Gyerekszegénység elleni program

A válaszadók 44%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos Gyerekszegénység elleni programban. Ez mindenképpen a program sikeres kommunikációját jelzi. A különböző programelemeken mind a gyermekek, mind a felnőttek megnyugtatóan magas arányban vettek részt, ez a gyerekeknél 38%, a felnőtteknél 33% (24. tábla). A felnőttek főként igénybe vevőként jelentek meg a programokon, de többen önkéntesként is bevonódtak. Korábbi tapasztalataink szerint előfordul az, hogy bár a gyerekek igénybe vették a kistérségi Gyerekesély

program szolgáltatásait, a szülők azt nem kötötték a programhoz. Ezt az eshetőséget is számba véve a fentínél még magasabb részvételi arányban gondolkodhatunk.

24. tábla: A Gyerekszegénység elleni program ismertsége a Sarkadi kistérségben (%)

Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a Gyermekszegénység elleni programban?	44,4
Van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	38,4
Van-e olyan felnőtt, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	32,8

Amint arra a 6. fejezetben kitértünk, a gyermekek 5%-a járt Biztos Kezdet gyerekházba és a gyermekek átlagosan 4 hónapig vették igénybe ezt a szolgáltatást. Ami az igénybevétel gyakoriságát illeti, pozitívum, hogy a látogatók nagy része (65%) hetente többször vagy naponta fordult meg a Biztos Kezdet gyerekházban. A sarkadi Gyerekesély projekten belül – a kistérségi program honlapján közzétett heti foglalkoztatási tervek mentén - Biztos Kezdet gyerekház működik Geszten, Okányban és Biharugrán.

MELLÉKLET

1. számú melléklet
A felmérés alapmegoszlásai

	száz aktív korúra jutó			száz gyermekkorúra jutó időskorú
	gyermekkorú	időskorú	gyermek- és időskorú	
országos	24	38	61	161
kistérség	26	41	67	162

	háztartás	%
nem roma	264	73,3
roma	96	26,7
összesen	360	100,0

Dolgozik-e? (16-62 évesek)	egyén	%
alkalmazott	297	34,2
vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott	32	3,7
alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal	8	1,1
közmunkás	82	9,4
munkanélküli (segélyezett)	79	9
munkanélküli ellátás nélkül	44	5,1
nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.)	21	2,4
rokkantnyugdíjas	34	3,9
fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik	3	0,3
gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyesen, gyeten van	105	12,1
háztartásbeli, családját látja el	3	0,3
tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt	110	12,6
ápolási díjon van	15	1,7
egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott)	36	4,2
összesen	869	100,0

Iskolai végzettség (18 évesek és idősebbek)	egyén	%
kevesebb, mint 8 általános	16	2,2
8 általános	241	33,6
szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül	214	29,7
szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi	93	13
gimnáziumi érettségi	66	9,2
érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum	44	6,1
felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum	14	1,9
főiskola	26	3,6
egyetem	5	0,7
összesen	719	100,0

		háztartás	%
Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre elmenjenek nyaralni?	megengedhetik maguknak	74	20,6
	megengedhetik, de nem teszik	23	6,3
	nem engedhetik meg	261	73,1
	összesen	358	100,0

		háztartás	%
Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?	igen	279	77,9
	nem	79	22,1
	összesen	358	100,0

		háztartás	%
Képes-e a háztartás arra, hogy egy nagyobb kiadást a saját forrásaiból fedezzen?	igen	124	35,0
	nem	230	65,0
	összesen	354	100,0

		háztartás	%
Fenyeget-e annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?	igen	21	5,9
	nem	331	94,1
	összesen	352	100,0

		háztartás	%
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - villanyáramot?	nincs bevezetve	0	,0
	igen	21	5,9
	nem	335	94,1
	összesen	356	100,0
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - vizet?	nincs bevezetve	6	1,8
	igen	4	1,1
	nem	346	97,1
	összesen	356	100,0
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - gázt?	nincs bevezetve	40	11,3
	igen	18	5,1
	nem	298	83,6
	összesen	356	100,0

		háztartás	%
Jelenleg ki van kapcsolva - villanyáram?	igen	2	12,4
	nem	11	87,6
	összesen	13	100,0
Jelenleg ki van kapcsolva - víz?	igen	2	12,4
	nem	11	87,6
	összesen	13	100,0
Jelenleg ki van kapcsolva - gáz?	igen	6	62,3
	nem	4	37,7
	összesen	10	100,0

		háztartás	%
3 évvel ezelőtt Önök ... ?	rosszabbul éltek	34	9,6
	alapvetően ugyanígy éltek	133	37,3
	jobban éltek	189	53,1
	összesen	356	100,0

		háztartás	%
Hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?	javulni fog,	105	31,6
	nem változik	129	38,9
	romlani fog	98	29,5
	összesen	332	100,0

		háztartás	%
Milyen jogcímen laknak ebben a lakásban?	tulajdonos (ill. rokona)	335	93,4
	bérlik a lakást az önkormányzattól	7	1,8
	magánszemélytől bérlik a lakást	3	0,9
	egyéb (szívésségi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)	14	3,9
	összesen	359	100,0

		háztartás	%
Önkhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?	van	305	86,3
	nincs	48	13,7
	összesen	353	100,0

		háztartás	%
Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?	igen	331	91,9
	nem	29	8,1
	összesen	360	100,0

		háztartás	%
Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?	igen	232	70,0
	nem	99	30,0
	összesen	331	100,0

		háztartás	%
Ön születése óta ezen a településen él?	igen	190	52,8
	nem	170	47,2
	összesen	360	100,0

		háztartás	%
Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él?	egyáltalán nem szeret	40	11,2
	2	20	5,6
	3	87	24,5
	4	102	28,7
	nagyon szeret	107	30,0
	összesen	356	100

		háztartás	%
Tervezi-e hogy elköltözik a településről?	igen	91	25,6
	nem	264	74,4
	összesen	355	100,0

		gyerek	%
A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?	igen	81	13,0
	nem	542	87,0
	összesen	623	100,0

		gyerek	%
A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?	igen	29	4,7
	nem	590	95,3
	összesen	619	100,0

		gyerek	%
Hány hónapot járt a Biztos Kezdet gyerekházba?	1	8	37,1
	2	5	25,3
	3	3	15,8
	5	1	4,8
	6	1	5,5
	7	1	2,8
	20	2	8,7
	összesen	21	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakorisággal járt a Biztos Kezdet gyerekházba?	naponta	10	40,6
	hetente többször	6	24,1
	havonta többször	5	19,0
	havonta egyszer vagy ritkábban	4	16,3
	összesen	26	100,0

		gyerek	%
Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérték?	igen	497	98,1
	nem	10	1,9
	összesen	507	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?	nagyon jellemző	21	19,6
	inkább jellemző	22	21,3
	inkább nem jellemző	40	38,3
	egyáltalán nem jellemző	22	20,8
	összesen	105	100,0

		gyerek	%
Melyik jobb: ha egy a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön csoportba járnak?	ha egy csoportba járnak	78	79,4
	ha külön csoportba járnak	20	20,6
	összesen	98	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?	nagyon jellemző	71	19,3
	inkább jellemző	86	23,4
	inkább nem jellemző	125	34,2
	egyáltalán nem jellemző	85	23,1
	összesen	367	100,0

		gyerek	%
Melyik jobb: ha egy a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön osztályba járnak?	ha egy osztályba járnak	254	71,9
	ha külön osztályba járnak	99	28,1
	összesen	353	100,0

		gyerek	%
Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést iskolaévben?	igen	307	75,5
	nem	99	24,5
	összesen	406	100,0

		gyerek	%
Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést nyáron?	igen	151	37,8
	nem	249	62,2
	összesen	400	100,0

		gyerek	%
Az iskolai étkezéséért mennyit fizet?	a teljes összeget	28	9,1
	az összeg egy részét	83	26,9
	semmit nem fizetnek	197	64,0
	Összesen	308	100,0

	nem engedhetik meg maguknak		egyéb ok		összesen	
	háztartás	%	háztartás	%	háztartás	%
Miért nem biztosított ...?						
hétköznap napi három étkezés	5	69,8	2	30,2	7	100,0
hétvégén napi három étkezés	5	100,0	-	-	5	100,0
legalább naponta egyszer hús, húskészítmény/ennek megfelelő vegetáriánus étel	14	69,6	6	30,4	20	100,0
naponta friss zöldség és gyümölcs	9	64,5	5	35,5	13	100,0
két pár megfelelő cipő	16	100,0	-	-	16	100,0
újonnan vásárolt (nem használt) ruha	10	60,9	6	39,1	16	100,0
meleg téli felsőruha	1	100,0	-	-	1	100,0
külön fekhely	1	20,0	5	80,0	6	100,0
kültéri játékok	6	64,8	3	35,2	9	100,0
beltéri játékok	6	51,6	5	48,4	11	100,0
különleges események megünneplése	8	86,0	1	14,0	9	100,0
baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra	17	28,5	42	71,5	59	100,0
évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	145	82,7	30	17,3	175	100,0

	nem engedhetik meg maguknak		egyéb ok		összesen	
	gyerek	%	gyerek	%	gyerek	%
Miért nincs a gyermek életkorának megfelelő könyve?	11	14,4	63	85,6	74	100,0

	nem engedhetik meg maguknak		egyéb ok		összesen	
	gyerek	%	gyerek	%	gyerek	%
Miért nem biztosított ...?						
megfelelő hely tanulásra, házi feladat készítésére	-	-	5	100,0	5	100,0
íróasztal	14	38,4	22	61,6	36	100,0
minden, az iskola által elvárt felszerelés	2	32,0	4	68,0	6	100,0
szótár	6	8,5	68	91,5	74	100,0
rendszeres sportolási lehetőség (tanórán kívül)	6	9,4	58	90,6	64	100,0
fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	24	42,9	32	57,1	56	100,0
fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	38	16,0	198	84,0	236	100,0
zsebpénz	25	26,1	70	73,9	95	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?	minden nap	71	17,8
	hetente néhány alkalommal	93	23,4
	havonta néhány alkalommal	80	20,0
	évente néhány alkalommal	41	10,3
	sohasem	114	28,5
	összesen	399	100,0

		gyerek	%
Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve?	van	530	85,0
	nincs	94	15,0
	összesen	624	100,0

		gyerek	%
Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van?	1 és 3 között	74	15,3
	4 és 9 között	126	26,0
	10 és 19 között	115	23,6
	20 vagy több	170	35,1
	összesen	485	100,0

		gyerek	%
Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével?	igen	550	88,4
	nem	72	11,6
	összesen	622	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran szokott a gyermek étkezni mindkét szülőjével?	minden nap	352	64,5
	hetente többször	158	29,0
	hetente egyszer	31	5,7
	havonta egyszer	4	0,8
	összesen	545	100,0

		gyerek	%
Meg szokták-e beszélni a gyermekkel a TV-ben látottakat?	igen	309	75,1
	nem	103	24,9
	összesen	412	100,0

		gyerek	%
Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?	igen	243	77,2
	nem	72	22,8
	összesen	315	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran szoktak a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?	minden nap	91	39,3
	nagyjából kétnaponta	65	28,1
	havonta néhány alkalommal	75	32,1
	évente néhány alkalommal	1	0,5
	összesen	232	100,0

		gyerek	%
Volt-e a gyermek a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson?	igen	120	28,9
	nem	296	71,1
	összesen	417	100,0

		gyerek	%
Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?	igen	456	86,2
	nem	73	13,8
	összesen	529	100,0

		gyerek	%
Hol szokott gyermeke számítógépet használni? (Több válasz lehet)	az iskolában/óvodában	170	27,0
	teleházban, közösségi helyeken	22	3,5
	barátoknál, rokonoknál	70	11,1
	otthon	407	64,5

		gyerek	%
Szokott-e a gyermeke internetet használni?	igen	423	80,0
	nem	106	20,0
	összesen	529	100,0

		gyerek	%
Hol szokott gyermeke internetet használni? (Több válasz lehet)	az iskolában/óvodában	160	25,4
	teleházban, közösségi helyeken	21	3,3
	barátoknál, rokonoknál	65	10,3
	otthon	385	61,0

		gyerek	%
Ön szerint a gyermek a korához képest testileg ... ?	kevésbé fejlett	20	3,2
	átlagosan fejlett	538	85,5
	az átlagosnál fejlettebb	71	11,3
	összesen	629	100,0

		gyerek	%
Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg ... ?	kevésbé fejlett	18	2,9
	átlagosan fejlett	525	83,7
	az átlagosnál fejlettebb	84	13,4
	összesen	627	100,0

		gyerek	%
Milyen súlyos a gyermek látásproblémája?	nem súlyos, szemüveggel jól lát	71	93,5
	gyengénlátó	5	6,5
	összesen	76	100,0

		gyerek	%
Részesült-e valamilyen külön, szakember által javasolt fejlesztésben?	igen	210	33,7
	nem	413	66,3
	összesen	623	100,0

		gyerek	%
A gyermek dohányzik-e?	rendszeresen	4	1,1
	alkalmanként	14	3,6
	sohasem	366	95,3
	összesen	384	100,0

		gyerek	%
A gyermek fogyaszt-e alkoholt?	alkalmanként	16	4,2
	sohasem	366	95,8
	összesen	382	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?	nagyon jellemző	13	3,6
	inkább jellemző	22	6,1
	inkább nem jellemző	52	14,7
	egyáltalán nem jellemző	269	75,6
	összesen	356	100,0

		háztartás	%
Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a Gyerekszegénység elleni programban?	igen	160	44,4
	nem	200	55,6
	összesen	360	100,0

		háztartás	%
Van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	igen	60	38,4
	nem	96	61,6
	összesen	156	100,0

		háztartás	%
Van-e olyan felnőtt, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	igen	52	32,8
	nem	106	67,2
	összesen	158	100,0

		háztartás	%
Milyen minőségben vett részt a felnőtt a Gyerekesély programokban? (Több válasz lehet)	résztvevőként, igénybe vevőként	34	9,3
	kisérőként	2	0,6
	önkéntesként	14	4
	egyéb	5	1,4

2. számú melléklet
A felmérés kérdőívei

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

A HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ 0-17 ÉVES GYEREKEK SZÁMA

--	--

EBBEN A HÁZTARTÁSBAN HÁNY DARAB GYERMEKKÉRDŐÍV KÉSZÜLT?

--	--

Családok

Háztartás kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása:

Kérdés kezdete:

2013. hónap nap óra perctől

AZ INTERJÚALANY KIVÁLASZTÁSA: Elsősorban a gyerek(ek) édes- vagy nevelőanyja, másodsorban az édes- vagy nevelőapja, harmadsorban az a felnőtt személy, aki a gyerekek gondozásáért elsősorban felel.

Javasolt bemutatkozás:

Jó napot kívánok! vagyok, a Egyetem hallgatója. A kistérség gyerekesély programja keretében kérdőíves felmérést végzünk a gyermekes családok körében. Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!

HÁZTARTÁSTÁBLA KÓDJAI

KÉRDEZETTHEZ VALÓ VISZONY KÓDJAI: 01 – házastársa, élettársa 02 – saját vagy a házastárs, élettárs vér szerinti gyermeke 03 – nevelt, fogadott gyermeke 04 – szülője 05 – apósa, anyósa 06 – menyec, veje 07 – unokája 08 – más rokona 09 – nem rokon 99 – NEM TUDJA	CSALÁDI ÁLLAPOT KÓDJAI: NÖTLEN/HAJADON 01 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa 02 – nőtlen, hajadon, élettárssal él HÁZAS 03 – házass, házastárssal él 04 – házass, élettárssal él 05 – házass, de külön élnek, nincs élettársa ELVÁLT 06 – elvált, nincs élettársa 07 – elvált, élettárssal él ÖZVEGY 08 – özvegy, nincs élettársa 09 – özvegy, élettárssal él 99 – NEM TUDJA	LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÓDJAI: 00 – általános iskolás korú, vagy még nem iskolás korú 01 – kevesebb, mint 8 általános 02 – 8 általános 03 – szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül 04 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi 05 – gimnáziumi érettségi 06 – érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum 07 – felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum 08 – főiskola 09 – egyetem 99 – NEM TUDJA	JÁR-E KÓDJAI: 00 – nem jár 01 – bölcsőde 02 – óvoda 03 – általános iskola 04 – szakmunkásképző 05 – szakközépiskola 06 – gimnázium, 4 osztályos 07 – gimnázium, 5 osztályos 08 – gimnázium, 6 osztályos 09 – gimnázium, 8 osztályos 10 – technikum 11 – felsőfokú technikum 12 – főiskola 13 – egyetem 88 – egyéb 99 – NEM TUDJA	DOLGOZIK-E/DOLGOZOTT-E KÓDJAI: HA NYUGDÍJ MELLETT DOLGOZIK, DOLGOZÓNAK JELÖLD! A FŐMUNKÁRA VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON! (FŐMUNKÁ: AMIT A KÉRDEZETT ANNAK TEKINT. HA BIZONYTALAN: AHOL A LEGTÖBB IDŐT TÖLTI) HA DOLGOZIK/DOLGOZOTT: 01 – alkalmazott 02 – vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott 03 – alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal 04 – közmunkás HA NEM DOLGOZIK/NEM DOLGOZOTT: 05 – munkanélküli (segélyezett) 06 – munkanélküli ellátás nélkül 07 – nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.) 08 – rokkantnyugdíjas 09 – fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik 10 – gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyeken van („főállású anya” is) 11 – háztartásbeli, családját látja el 12 – tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt 13 – ápolási díjon van 14 – egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott) 99 – NEM TUDJA
---	---	--	---	--

HOL VAN A MUNKAHELYE KÓDJAI:

- 1 – a településen
- 2 – közeli faluban
- 3 – közeli kisvárosban
- 4 – megyeszékhelyen
- 5 – Budapesten
- 6 – egyéb településen
- 7 – külföldön

9 – NEM TUDJA

1. Összesen Önnel együtt hányan élnek a családban (egy háztartásban)?

..... fő

2. Kérem sorolja fel a háztartás tagjait! Kezdjük Önnel a sort! (KÉRDEZŐ: karikázd be az x-et, ahol ilyen van, ha nem tudja, nem válaszol!)

Sor- száma	Keresztneve	Neme		Születési éve	Kérde- zetthez való viszonya	Családi állapota	Iskolai végzett- sége	Jár-e valamilyen iskolai rendszerű, végzettséget adó képzésre (nem tanfolyam)? Jár-e bölcsődébe vagy óvodába?	Jelenleg dolgo- zik-e?	HA DOLGO- ZIK: Hol van a munka- helye?	Dolgozott- e az elmúlt 12 hónapban?	HA DOLGO- ZOTT: Hány hónapot dolgozott az elmúlt 12 hónapban?	Ebből hány hónapot dolgozott közfoglal- koztatásban? (közmunka)
		férfi	nő	Ha nem tudja: Kb. mikor született? NÉGY SZÁM- JEGGYEL!							HA SOSEM DOLGO- ZOTT = 88		
KÉRDE- ZETT		1	2	19 x –	X							x –	x –
2.		1	2	x –								x –	x –
3.		1	2	x –								x –	x –
4.		1	2	x –								x –	x –
5.		1	2	x –								x –	x –
6.		1	2	x –								x –	x –
7.		1	2	x –								x –	x –
8.		1	2	x –								x –	x –
9.		1	2	x –								x –	x –
10.		1	2	x –								x –	x –

..... gyermek
88 – M 99 – NT

..... évben
9999 – NT

1 – igen → **HA IGEN:** 4.b. Hány gyermeke van vagy volt állami gondoskodásban?
 gyermek 99 – NT
 2 – nem
 9 – NT

..... m²
999 – NT

1 – tulajdonos (ill. rokona)
2 – bérlik a lakást az önkormányzattól
3 – magánszemélytől bérlik a lakást
8 – egyéb (szívességi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)
9 – NT

.....Ft-ot 9 – NT

.....Ft-ért 9 – NT

a. Hány szoba van? (A FÉLSZOBA IS SZOBÁNAK SZÁMÍT)db	
b. Van-e konyha?	1 – igen	2 – nem
c. Van-e fürdőszoba?	1 – igen	2 – nem
d. Van-e vízöblítéses WC?	1 – igen	2 – nem

10. Milyen a lakás, ház vízellátása?

- 1 – nincs vezetékes víz → **HA NINCS:** 10.a. Milyen messziről hordják a vizet?
..... méterről 0 – NT
- 2 – hálózati vízvezetékes
3 – házi vízvezetékes
9 – NT

10.a. Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?

- 1 – igen → **HA IGEN:** 10.b. Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?
1 – igen
2 – nem
9 – NT
- 2 – nem
9 – NT

11. Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike a lakásra, amelyben laknak?

	igen	nem	NT
a. beázik a tető	1	2	9
b. nedves a padlózat, a falak	1	2	9
c. korhad az ablakkeret, a padlózat	1	2	9
d. nincs elég fény, a lakás túl sötét	1	2	9
e. zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	1	2	9
f. bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	2	9

12. Mennyi a ... villanyszámla **egy átlagos hónapban**? (ami nincs = 0, NT = 9)

- a. villany Ft /hó
b. víz és csatorna (figyelem, kéthavonta szokták számlázni) Ft /hó
c. fűtés (ha fűtési szezonra tudja,
akkor egy óra – 12-vel osztva – kell átszámítani.) Ft /hó
d. gáz (palackos is. Ha a fűtéssel együtt tudja az összeget,
akkor a fűtésnél kell megadni.)Ft /hó
e. bérleti díj és ha van közös költség Ft /hó
f. lakáshitel-törlesztésFt /hó
g. más hitel (pl. áruhitel) törlesztésFt /hó
h. szemétszállítási díj (egy hónapra!) Ft /hó
i. egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás stb.) Ft /hó

13. Kérem, becsülje meg: mennyi a **háztartás** havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme?

..... Ft/hó 8 – M 9 – NT

Ha NEM TUDJA, ill. NINCS VÁLASZ:

13.a. És azt megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

1 – 50 ezer Ft, vagy kevesebb	5 – 201 - 250 ezer Ft
2 – 51 - 100 ezer Ft	6 – 251 - 300 ezer Ft
3 – 101 - 150 ezer Ft	7 – 300 ezer Ft felett
4 – 151 - 200 ezer Ft	8 – M
	9 – NT

14. Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből? (x – nincs ilyen jövedelemforrásuk)

	Hány forint jövedelmük származott ebből?	NT	X
a. főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	Ft	9	X
b. mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	Ft	9	X
c. vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	Ft	9	X
d. alkalmi munkából származó jövedelem	Ft	9	X
e. közfoglalkoztatásból származó jövedelem	Ft	9	X
f. mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	Ft	9	X
g. nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	Ft	9	X
h. GYES, GYET	Ft	9	X
i. GYED, terhességi gyermekágyi segély (TGYÁS)	Ft	9	X
j. ápolási díj	Ft	9	X
k. családi pótlék	Ft	9	X
l. bármilyen segély, támogatás (pl. foglalkoztatást helyettesítő támogatás, lakásfenntartási támogatás, eseti gyógyszertámogatás, átmeneti segély, rendkívüli gyermekvédelmi támogatás stb.)	Ft	9	X
m. álláskeresősi/munkanélküli/vállalkozói járadék	Ft	9	X
n. táppénz	Ft	9	X
o. családtól kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
p. tartásdíj	Ft	9	X
q. bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
r. egyéb, éspedig:	Ft	9	X

15. Van-e Önöknek...

	van	nincs, mert nem engedhetik meg maguknak	nincs, egyéb okból	NT
a. automata mosógépük?	1	2	3	9
b. színes televíziójuk?	1	2	3	9
c. vezetékes telefonjuk?	1	2	3	9
d. mobiltelefonjuk?	1	2	3	9
e. személygépkocsijuk?	1	2	3	9

16. Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

	igen	nem	Miért nem?			
			nem engedhetik meg maguknak	egyéb ok	NT	X
a. hétköznap napi három étkezés (óvodai, iskolai étkezéssel együtt)	1	2	1	2	9	X
b. hétvégén napi három étkezés	1	2	1	2	9	X
c. legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel)	1	2	1	2	9	X
d. naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	1	2	1	2	9	X
e. két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)	1	2	1	2	9	X
f. újonnan vásárolt (nem használt) ruha	1	2	1	2	9	X
g. meleg téli felsőruha	1	2	1	2	9	X
h. külön fekhely	1	2	1	2	9	X
i. kültéri játékok (kerékpár, görkorcsolya, roller stb.)	1	2	1	2	9	X
j. beltéri játékok (képességfejlesztő babajátékok, építő kockák, társasjátékok, számítógépes játékok)	1	2	1	2	9	X
k. különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)	1	2	1	2	9	X
l. baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra és étkezésre	1	2	1	2	9	X
m. évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	1	2	1	2	9	X

16.a. Önökhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

17. Előfordult-e az elmúlt 1 évben, hogy nem jutott elég pénzük...

	előfordult	nem fordult elő	nem költenek ilyesmire	NT
a. ennivalóra?	1	2	0	9
b. rezsire?	1	2	0	9
c. a lakás megfelelő fűtésére?	1	2	0	9
d. gyógyszerek kiváltására?	1	2	0	9
e. orvosi ellátásra?	1	2	0	9
f. gyermekek iskolai, óvodai költségeire?	1	2	0	9
g. szükséges közlekedésre?	1	2	0	9
h. társasággal, családdal való együttlésre, szórakozásra?	1	2	0	9

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre mindannyian együtt elmenjenek nyaralni?

- 1 – megengedhetik maguknak
- 2 – megengedhetik maguknak, de nem teszik
- 3 – nem engedhetik meg maguknak
- 9 – NT

19. Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

20. Tegyük fel, hogy egy váratlan, nagyobb összegű (kb. 60 ezer Ft-os) kiadás jelentkezik. Képes-e a háztartás arra, hogy egy ilyen kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Hogy érzi, Önök anyagilag...

- 1 – gondok nélkül élnek,
- 2 – beosztással jól kijönnek,
- 3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
- 4 – hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
- 5 – nélkülözések között élnek?
- 9 – NT

22. Véleménye szerint egy olyan családnak, mint az Önöké, a mai körülmények között havonta hány forintba lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen?

..... Ft/hó

9 – NT

23. Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön mit mondana: jelenleg Önök...

- 1 – teljes mértékben szegények,
- 2 – bizonyos értelemben szegények, vagy
- 3 – nem szegények?

9 – NT

24. És 3 évvel ezelőtt Önök...

- 1 – rosszabbul éltek,
- 2 – alapvetően ugyanígy éltek, vagy
- 3 – jobban éltek?

9 – NT

25. Mit gondol, hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?

- 1 – javulni fog,
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – romlani fog?

9 – NT

26. Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül a következő természetbeni ellátásokból vagy személyes szolgáltatásokból?

	igen	nem	NT
a. közgyógyellátás	1	2	9
b. szociális étkeztetés	1	2	9
c. családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálatától	1	2	9
d. élelmiszer, tüzelő juttatás	1	2	9
e. fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	2	9
f. adósságkezelési szolgáltatás	1	2	9
g. tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	1	2	9
h. kisállat, vetőmag (pl. szociális földprogram vagy a Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	1	2	9

27. Sokan vannak ma Magyarországon, akiknek valamilyen tartozásuk, kifizetési hátralékuk van. A következők közül van-e Önöknek valamilyen kifizetési hátralékuk vagy adósságuk?

	van hátralékuk	nincs hátralékuk	nincs ilyen költségük	NT
a. lakbér, albérleti díj, közös költség elmaradásuk	1	2	0	9
b. lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet elmaradásuk	1	2	0	9
c. gázszámla elmaradásuk	1	2	0	9
d. áram(villany)számla elmaradásuk	1	2	0	9
e. víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla elmaradásuk	1	2	0	9
f. egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás) elmaradásuk	1	2	0	9
g. bolti tartozásuk	1	2	0	9
h. tartozás családnak / barátoknak / ismerősnek	1	2	0	9
i. egyéb, éspedig	1	2	0	9

28. Kérem, próbálja összeszámolni, hogy mindent egybevetve, hány forint kifizetési elmaradásuk, hátralékuk van? (KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy hitelfelvétel, tartozás esetében a törlesztőrészlet elmaradásáról, nem pedig a hitel nagyságáról van szó!)

..... Ft 9 – NT

29. Fenyegeti-e Önöket annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

30. Előfordult-e az utolsó 3 évben, hogy kikapcsolták Önöknél...

HA IGEN: És most mi a helyzet: ki van kapcsolva ...

					HA IGEN: → És jelenleg ki van kapcsolva?		
	Igen	nem	Nincs bevezetve	NT	igen	nem	NT
a. a villanyáramot?	1	2	0	9	1	2	9
b. a vizet?	1	2	0	9	1	2	9
c. a gázt?	1	2	0	9	1	2	9

31. Most néhány, a közelmúltban bevezetett intézkedésről kérdezem. Hallott-e arról, hogy a gyerekek 50 óra igazolatlan iskolai hiányzása után nem fizetnek iskoláztatási támogatást a családnak?

31.a. Egyetért-e ezzel?

31.b. Érintette-e ez az Önök családját?

Hallott-e arról, hogy...	Hallott-e róla?			Egyetért-e ezzel?			Érintette-e a családját?		
	igen	nem	NT	igen	nem	NT	igen	nem	NT
a. 50 óra igazolatlan iskolai hiányzás után nem fizetnek iskoláztatási támogatást?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
b. rendőr kísérheti az igazgatóhoz azt a 14 év alatti diákot, aki igazolatlanul hiányzik az iskolából?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
c. az önkormányzat elrendelheti, hogy segélyt, közmunkát csak az kaphat, akinek rendezett a lakókönyvezete?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
d. a család a gyermekek után adókedvezményt kap?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
e. a tankötelezettség életkorát 16 évre csökkentették?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
f. a rokkantnyugdíjasok jogosultságát felülvizsgálják?	1	2	9	1	2	9	1	2	9

32. Most az egészségi állapotára vonatkozóan kérdezem. Mit mondana, az Ön egészségi állapota...

- 1 – kiegyensúlyozottan jó,
- 2 – változó, de inkább jónak mondható,
- 3 – változó, nem kielégítő, vagy
- 4 – egészségi állapota inkább rossz?
- 9 – NT

33. Van-e valamilyen tartós vagy krónikus egészségügyi problémája?

- 1 – van
- 0 – nincs
- 9 – NT

34. Ön mennyire tartja magát egészségesnek?

- 1 – egészségesebb, mint az Önhöz hasonló korúak,
- 2 – olyan egészséges, mint a hasonló korúak általában, vagy
- 3 – rosszabb az egészségi állapota, mint a hasonló korúaké?
- 9 – NT

35. Az elmúlt **4 hétben** milyen gyakran érezte...

	állandóan	gyakran	időnként	ritkán	soha	NT
a. azt, hogy tele van életerővel?	1	2	3	4	5	9
b. azt, hogy nagyon ideges?	1	2	3	4	5	9
c. azt, hogy annyira letört, hogy semmi sem tudja felvidítani?	1	2	3	4	5	9
d. nyugodtnak és békésnek magát?	1	2	3	4	5	9
e. azt, hogy tele van energiával?	1	2	3	4	5	9
f. szomorúnak és kedvetlennek magát?	1	2	3	4	5	9
g. azt, hogy kimerült?	1	2	3	4	5	9
h. boldognak magát?	1	2	3	4	5	9
i. azt, hogy fáradt?	1	2	3	4	5	9

36. Országunkban az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban?

1 – magyar	4 – horvát	7 – roma/cigány
2 – német	5 – román	8 – egyéb, éspedig:
3 – szerb	6 – szlovák	88 – M 99 – NT

37. És milyen nemzetiségűnek tartja magát másodsorban?

0 – nem tartozik más nemzetiséghez	3 – szerb	7 – roma/cigány
	4 – horvát	8 – egyéb, éspedig:
1 – magyar	5 – román	88 – M 99 – NT
2 – német	6 – szlovák	

38. Van-e a családban olyan személy, aki romának/cigánynak vallja magát? (Ha az előző kérdések valamelyikére igennel válaszolt, akkor **rajta kívül**)

- 1 – van
2 – nincs
9 – NT

39. Ön vagy a háztartásban élők közül valaki tagja-e valamilyen ...

	sosem volt tag	korábban tag volt	most is tag	NT
a. civil vagy egyházi szervezetnek?	0	1	2	9
b. politikai pártnak, szervezetnek?	0	1	2	9

40. Előfordult-e az elmúlt évben, hogy Ön vagy a háztartás valamely tagja önként segített ...

	nem fordult elő	alkalmanként előfordult	rendszeresen előfordult	NT
a. politikai pártnak, civil szervezetnek	0	1	2	9
b. egyházi szervezetnek	0	1	2	9
c. települési közösségnek, lakóközösségnek	0	1	2	9
d. oktatási intézménynek	0	1	2	9
e. rokonoknak, barátoknak, szomszédoknak	0	1	2	9
f. egyébnek (pl. idegeneknek)	0	1	2	9

41. Ön születése óta ezen a településen él?

1 – igen

2 – nem → **HA NEM:** Melyik évben költözött a településre? évben 9 – NT

42. Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él? Kérem, osztályozzon 1-től 5-ig az iskolában megszokott módon, ahol az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon szeret itt lakni, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem szeret!

egyáltalán nem szeret				nagyon szeret	NT
1	2	3	4	5	9

43. Tervezi-e hogy elköltözik a településről?

1 – igen

→ **43.a. HA IGEN:** Mikorra tervezi az elköltözést?

1 – egy éven belül

2 – 1-10 éven belül

3 – több, mint 10 év múlva

9 – NT

→ **43.b.** Hová költözne?

1 – faluba, a járáson/kistérségen belül

2 – városba, a járáson/kistérségen belül

3 – faluba, a járáson/kistérségen kívül

4 – városba, a járáson/kistérségen kívül

5 – külföldre

9 – NT

2 – nem

9 – NT

44. Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban/gyerekesély programban?

1 – igen

2 – nem

→ **Ugrás a 47. kérdésre!**

9 – NT

45. Kérem, mondja meg, hogy a családjában van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély program keretében szervezett programokban, vagy igénybe vette a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

46. Ön vagy a család valamely más felnőtt tagja részt vett-e a gyerekesély program keretében szervezett programokban vagy igénybe vette-e a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

46.a. HA IGEN: Milyen minőségben vett részt?

1 – résztvevőként, igénybe vevőként (pl. képzésen, előadáson)

2 – kísérőként

3 – önkéntes segítőként

4 – egyéb, éspedig:.....

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

MINDENKITŐL

47. Kérjük, mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek szempontjából?

.....

.....

.....

48. És mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen?

.....

.....

.....

KÖSZÖNJÜK A VÁLASZADÁST!
(KÉRDEZŐ: FOLYTASD A GYERMEKKÉRDŐÍVVEL!)

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

K1. Hogyan ítéled meg a lakást?

	igen	nem	NT
a. A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	1	2	9
b. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	1	2	9
c. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	1	2	9
d. Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	1	2	9
e. Az udvar rendezett	1	2	9
f. A környező házak jó állapotúak, rendezettek	1	2	9
g. Az utca földút	1	2	9

K2. Jelen volt-e a kérdezett gyereke, gyerekei a beszélgetésen?

1 – igen

2 – nem

K3. **HA IGEN:** Az interjú alatt hogyan viselkedett az anya/a kérdezett a jelen lévő gyerekkel?

	igen	nem	NT
a. Az anya / a kérdezett bátorította a gyereket, hogy vegyen részt a társalgásban.	1	2	9
b. Az anya / a kérdezett válaszolt a gyerek kérdéseire, kéréseire.	1	2	9
c. Az anya / a kérdezett beszélgetett a gyerekkel (nem számít beszélgetésnek, ha csak rászólt a gyerekre, vagy negatív megjegyzést tett rá).	1	2	9
d. Az anya / a kérdezett bemutatta a kérdezőt a gyereknek.	1	2	9
e. Amikor az anya / a válaszoló a gyerekről beszélt, vagy mondott valamit a gyereknek, a hangneme, illetve ahogy beszélt, az a gyerek iránti pozitív érzéseiről tanúskodott.	1	2	9

A KÉRDEZÉS VÉGE: óra perc

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

--	--

Gyermek sorszáma
a háztartástáblából

.....

Gyermek keresztnéve

--	--	--	--

év

Gyermek születési ideje

--	--

hó

--	--

Hány éves?

Családok

Gyermek kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

--	--

*Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem,
azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.*

Kérdező aláírása:

**A CSALÁDBAN LÉVŐ ÖSSZES 0-17 ÉVES GYEREKRE KI KELL TÖLTENI 1-1
KÉRDŐÍVET!**

KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy minden kérdés a címlapon szereplő keresztnévű gyerekre vonatkozik!

1. Meg tudná mondani, hogy mennyi volt a gyermek súlya, amikor megszületett?

..... gramm

9 – NT → **HA NEM TUDJA:** 1.a. És azt meg tudná-e mondani, hogy....

1 – 1500 gramm alatti,

2 – 1500-2500 gramm közötti, vagy

3 – 2500 gramm feletti súllyal született-e a gyermek?

9 – NT

2. A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 2.a. Hány éves korától? év 99 – NT

2 – nem

9 – NT

3. A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 3.a. Összesen hány hónapot járt? hó 99 – NT

KÉRDEZŐ: ha évet mond, számold át hónapra!

3.b. Milyen gyakorisággal járt?

1 – naponta

2 – hetente többször

3 – havonta többször

4 – havonta egyszer vagy ritkábban

9 – NT

2 – nem

9 – NT

4. Járt-e a gyermek gyógytornára, fejlesztő tornára, logopédiai fejlesztésre, vagy egyéb, szakember által javasolt fejlesztésre?

1 – igen → **HA IGEN:** 4.a. Hány éves volt a gyermek, amikor elkezdődött a fejlesztése?
..... éves 9 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most a gyermek egészségi állapotáról kérdezek.
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

6. Van-e a gyermeknek látásproblémája?

1 – van → **HA VAN:** 6.a. Milyen súlyos a probléma?

1 – nem súlyos, szemüveggel jól lát

2 – gyengénlátó

3 – egyik szemére vak

4 – mindkét szemére vak

9 – NT

2 – nincs

9 – NT

7. Van-e a gyermeknek valamilyen EGYÉB tartós egészségügyi problémája (pl. asztma, allergia, reflux stb.)?

1 – van

2 – nincs → **ugrás a 9-re!**

9 – NT

8. Kérem, mondja meg, hogy az alábbiak közül milyen betegségei vannak a gyermeknek!

	Van	Nincs	NT	X
a. mozgásszervi (csontozat, ízületek, izomzat) rendellenesség	1	2	9	X
b. keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1	2	9	X
c. tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	1	2	9	X
d. emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	1	2	9	X
e. asztma	1	2	9	X
f. egyéb légzőszervi betegség	1	2	9	X
g. allergia (szénanátha, ekcéma)	1	2	9	X
h. depresszió vagy más pszichikai betegség	1	2	9	X
i. kóros soványság	1	2	9	X
j. kóros kövérség	1	2	9	X
k. egyéb betegség, éspedig:.....	1	2	9	X

9. Ön szerint a gyermek a korához képest testileg...

1 – kevésbé fejlett,

2 – átlagosan fejlett, vagy

3 – az átlagosnál fejlettebb?

9 – NT

10. Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg...

- 1 – kevésbé fejlett,
- 2 – átlagosan fejlett, vagy
- 3 – az átlagosnál fejlettebb?
- 9 – NT

11. Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve? (KÉRDEZŐ: A testvérével közös könyv is. Tisztázd, hogy a kötelező iskolai tankönyvek nem számítanak bele!)

1 – van **HA VAN: 11.a.** Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van a gyermeknek?

- 1 – 1 és 3 között
- 2 – 4 és 9 között
- 3 – 10 és 19 között
- 4 – 20 vagy több
- 9 – NT

2 – nincs **HA NINCS: 11.b.** Miért nincs?

- 1 – nem engedhetik meg maguknak
- 2 – egyéb ok
- 9 – NT

9 – NT

12. Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével? (KÉRDEZŐ: Ha nem édesapjával, édesanyjával él egy háztartásban, akkor a nevelőszülőjével)

1 – igen **HA IGEN: 12.a.** Milyen gyakran?

- 1 – minden nap,
- 2 – hetente többször,
- 3 – hetente egyszer,
- 4 – havonta egyszer, vagy
- 5 – még ritkábban
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

0-9 ÉVES GYEREKEKRE

13. Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?

1 – igen → **HA IGEN: 13.a.** Milyen gyakran szoktak?

- 1 – minden nap
- 2 – nagyjából kétnaponta
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal

2 – nem

9 – NT

9 – NT

3–17 ÉVES GYEREKEKRE

14. Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?

..... éves korától

0 – nem járt óvodába → **ugrás a 17. kérdésre!**

99 – NT

15. Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?

..... éves koráig

88 – jelenleg is óvodás

99 – NT

16. Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

17. Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?

1 – igen → **17.a. HA IGEN:** Hol szokott számítógépet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

18. Szokott-e a gyermeke internetet használni?

1 – igen → **18.a. HA IGEN:** Hol szokott internetet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

6-17 ÉVESEK GYEREKEKRE

19. Hány éves korában kezdte el a gyerek az általános iskolát?

..... éves korában → **19.a. HA 7 ÉVESEN VAGY KÉSŐBB:** Mi volt ennek az oka?

- 1 – év-vesztes
- 2 – szülő kérése
- 3 – iskolaéretlen volt
- 4 – beteg volt
- 5 – egyéb ok, éspedig
- 9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET!

0 – még nem iskolás

99 – NT

20. Valamilyen probléma miatt most vagy régebben járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

22. Ismételt-e évet az általános iskolában?

- 1 – igen **22.a. HA IGEN:** Hányszor? alkalommal
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

23. Mennyi volt a gyermek utolsó év végi tanulmányi átlageredménye?

Ha pótvizsgázott, mennyi volt a pótvizsga utáni tanulmányi átlageredménye?

..... ,

9 – NT

24. Hányadik osztályba jár jelenleg?

..... osztályba

88 – jelenleg nem jár iskolába → **ugrás a 29-re!**

99 – NT

25. Milyen tantervű osztályba jár?

- 1 – normál osztály/csoport
- 2 – gyógypedagógiai osztály/csoport
- 3 – tagozatos osztály/csoport, éspedig:
- 9 – NT

26. Jár-e jelenleg napközibe?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

27. Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést....

	Igen	nem	NT
a. iskolaévben	1	2	9
b. nyáron	1	2	9

28. **HA ÉTKEZIK AZ ISKOLÁBAN**

Az iskolai étkezéséért...

- 1 – a teljes összeget,
- 2 – az összeg egy részét, vagy
- 3 – semmit nem fizetnek?
- 9 – NT

28.a. A gyermek dohányzik-e?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

28.b. A gyermek fogyaszt-e alkoholt?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

29. Jár-e a gyermek valamilyen különóra (pl: sport-, zene-, színház-, táncóra), vagy tagja-e ilyen célú szervezetnek, egyesületnek?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

30. Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?

- 1 – minden nap
- 2 – hetente néhány alkalommal
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal
- 5 – sohasem
- 9 – NT

31. Az elmúlt évben volt-e a gyermek valamelyik családtaggal, vagy a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson? (KÉRDEZŐ: az iskolai szervezésű programokat ne számítsd!)

1 – igen

2 – nem

9 – NT

32. Ha a család együtt néz TV-t, meg szokták-e beszélni Önök a gyermekkel a látottakat?

1 – igen

2 – nem

8 – nincs TV-jük

9 – NT

32.a. Most arról kérdezzük, hogyan tölti gyermeke a szabadidejét. Mennyire jellemző, hogy a gyerekek a szabadidejében....

Mennyire jellemző, hogy...	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. tv-t néz	4	3	2	1	9
b. számítógépezik	4	3	2	1	9
c. otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	4	3	2	1	9
d. szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	4	3	2	1	9
e. szervezett programon vesz részt	4	3	2	1	9
f. sportol, kirándul	4	3	2	1	9
g. barátaival, haverjaival találkozik	4	3	2	1	9
h. presszóba, bárba, kocsmába jár	4	3	2	1	9
i. csavarog, lődörög	4	3	2	1	9
j. egyáltalán nincs szabadideje	4	3	2	1	9
k. semmit sem csinál	4	3	2	1	9
l. egyéb tevékenységet végez	4	3	2	1	9

33. A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

	Miért nem?					
	Igen	Nem	Nem engedhetik meg maguknak	Egyéb okok	NT	X
a. megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	1	2	1	2	9	X
b. íróasztal	1	2	1	2	9	X
c. minden, az iskola, óvoda által elvárt felszerelés	1	2	1	2	9	X
d. szótár	1	2	1	2	9	X
e. rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (pl. sportolási lehetőség, ifjúsági programok)	1	2	1	2	9	X
f. fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	1	2	1	2	9	X
g. fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	1	2	1	2	9	X
h. zsebpénz	1	2	1	2	9	X

MINDENKITŐL

34. Talán korai még erről beszélni, mégis mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?

- 1 – legfeljebb 8 osztály
- 2 – szakiskola
- 3 – szakközépiskola
- 4 – gimnázium
- 5 – felsőfok
- 9 – NT

HA A GYEREK ÓVODÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi óvodájáról.

35. Melyik óvodába jár a gyermek jelenleg?

..... (óvoda neve és települése)

9 – NT, NV

36. Mennyire jellemzők a gyermek jelenlegi óvodájára a következők?

	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. Jók az óvónők.	4	3	2	1	9
b. Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség.	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak a csoportok.	4	3	2	1	9

37. Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT, NV

38. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak?

- 1 – ha egy csoportba járnak
- 2 – ha külön csoportba járnak
- 9 – NT

39. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az óvoda sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

40. És mit tart az óvoda hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

HA A GYEREK ISKOLÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi iskolájáról.

41. Melyik iskolába jár a gyermek jelenleg?

..... (iskola neve és települése)

9 – NT, NV

42. Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT

43. Mennyire igazak a következő állítások a gyermek jelenlegi iskolájára?

	teljesen igaz	inkább igaz	inkább nem igaz	egyáltalán nem igaz	NT
a. Jók a pedagógusok.	4	3	2	1	9
b. Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlszűfoltak az osztályok.	4	3	2	1	9

44. Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?

1 – nagyon jellemző

2 – inkább jellemző

3 – inkább nem jellemző

4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

45. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy osztályba, vagy ha külön osztályba járnak?

1 – ha egy osztályba járnak

2 – ha külön osztályba járnak

9 – NT

46. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az iskola sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

47. És mit tart az iskola hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

**KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL SEGÍTETTE
MUNKÁNKAT!**